

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΣΤ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1997

ΑΡΙΘ. 15

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὅσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης. — Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, Αἱ περὶ τόκου ἀντιλήψεις τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς Γραμματείας καὶ ἡ περὶ τούτου διδασκαλία τῆς Α.Γ. καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Β' «Λόγος Παρακλήσεως». — Ἐπισκ. Ριζούτας Μακαρίου, Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Πρεσβ. Γερασίμου Ζαμπέλη, Ἡ «λειτουργία» τοῦ Ὁρθοδόξου Πληρώματος τῆς Λευκάδος τὴν περίοδο τῆς Λατινοκρατίας (1331-1797). — Πρεσβ. Δημητρίου Βασιλειάδη, Ἡ ποιμαντικὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κρονστάνδης. — Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ ἱεὶς Κατήχησις πρὸς Φωτιζομένους τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων. — Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιίου 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μανρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 — Πέραμα.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Κλίμακος» ὅσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ι'

Ὡς παράρτημα τῆς «Κλίμακος» θεωρεῖται ὁ «Λόγος πρὸς τὸν ποιμένα», τὸν ὁποῖο ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης ἀπηύθυνεν ἐπίσης πρὸς τὸν ὁμώνυμό του ἡγούμενο Ραΐθου. Ὁ λόγος αὐτὸς παρουσιάζει τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡγουμένου, παντὸς χριστιανοῦ πνευματικοῦ διδασκάλου καὶ καθοδηγητοῦ καὶ κατ' ἐπέκτασιν παντὸς κληρικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ποιμένος. Γι' αὐτὸ στίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος» ἐπιβάλλεται νὰ παραθέσωμε μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα καὶ ἀπὸ τὸν λόγο αὐτό, τὸν ὁποῖο εἶναι πιθανὸν ὅτι χρησιμοποίησε καὶ ὁ Πάπας ἅγιος Γρηγόριος ὁ Μέγας (590-604) πρὸς συγγραφήν τοῦ ἔργου του «Βίβλος ποιμαντικοῦ κανόνος» (Liber regulae pastoralis).

Συμφώνως πρὸς ὅσα τονίζει ὁ ὅσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης στὸν «Λόγο πρὸς τὸν ποιμένα», «ποιμὴν κυρίως ἐστὶν ὁ τὰ ἀπολωλότα λογικὰ πρόβατα δι' ἀκακίας, δι' οἰκείας σπουδῆς (ζήλου) καὶ εὐχῆς (προσευχῆς) ἀναζητῆσαι καὶ ἀνορθῶσαι δυνάμενος». Αὐτὸς ὁμοιάζει πρὸς τὸν «κυβερνήτην», ὁ ὁποῖος «οὐ μόνον ἐκ τρικυμίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀβύσσου τὴν ναὺν ἀνασπάσαι (νὰ ἀνασύρῃ) δύναται» (Αὐτ., σ. 381).

Πρὸς τὸν ποιμένα, ποὺ εἶναι πνευματικὸς ἱατρός, λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης: «Νὰ ἀποκτήσης... ἔμπλαστρα, ἱατρικὰ ὑγρά, ξυράφια, κολλύρια, σπόγγους, φλεβότομα, θερμοκαντήρες, ἀλοιφές, ὑπνωτικά, μαχαίρι, ἐπιδέσμους καὶ τὴν λεγομένην "ἀναισίαν"» (δηλαδή νὰ μὴ σοῦ προκαλῇ ἡ δυσωδία τῶν πληγῶν ναυτίαν καὶ ἀηδίαν) (Αὐτ., σ. 383).

Ὁ καλὸς διδάσκαλος ὁδηγεῖ ὅλους στὴν πνευματικὴ μάθησι. Γι' αὐτὸ «οὐ θαυμαστὸς διδάσκαλος ὁ τοὺς εὐμαθεῖς παῖδας σοφοὺς ἐργασάμενος, ἀλλ' ὁ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀσόφους σοφίας καὶ τελειώσας» (Αὐτ., σ. 386). Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν χρησιμοποιεῖ πάντοτε ὡς ποιμὴν τὴ φλογέρα

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Β. Η ΠΕΡΙ ΤΟΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Ὁ θεόπτης Μωϋσῆς (ΙΕ' π.Χ. αἰών), ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης¹⁶, ἅμα δὲ καὶ θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς ἡγέτης τοῦ μετὰ μακροετῆ δουλείαν ἐπανακάμψαντος Ἰσραὴλ εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων του, τὸν μὲν δανεισμὸν χρημάτων εἰς τοὺς ἐνδεεῖς ἐκ μέρους τῶν πλουσίων θεωρεῖ ὡς ἡθικὴν ὑποχρέωσιν, τὸν δὲ δανεισμὸν χρημάτων ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἢ ἐπὶ τόκῳ αὐστηρῶς ἀπαγορεύει. Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος ἀπηγόρευε τὸν ἐπὶ τόκῳ δανεισμὸν οὐ μόνον εἰς ὁμοφύλους, ἀλλ' ὡς φαίνεται καὶ εἰς παροίκους, ἐξαιρουμένων τῶν παρεπιδήμων, ἐπεβάλλετο δ' ἄτοκος δανεισμὸς διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην: «ἀνοίγων ἀνοίξεις τὰς χεῖράς σου αὐτῷ καὶ δάνειον δανειεῖς αὐτῷ ὅσον ἐπιδέεται, καθότι ἐνδεεῖται»¹⁷.

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 245 τοῦ ὑπ' ἀρ. 13-14 τεύχους.

τῆς διδασκαλίας. «Ὅταν βόσκουν τὰ πρόβατα, ὁ ποιμὴν ἅς μὴ παύη νὰ παίξῃ τῇ φλογέρᾳ τοῦ λόγου καὶ μάλιστα ὅταν αὐτὰ πρόκειται νὰ κοιμηθοῦν. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν φοβεῖται ὁ λύκος ὅσον τὸν ἦχο τῆς ποιμαντικῆς φλογέρας» (Αὐτ., σ. 389).

Ὁ καλὸς πνευματικὸς ποιμὴν μὲ διάκρισι χρησιμοποιεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐξατομικεύσεως τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος. Ὅταν κρίνῃ πνευματικῶς ἐνόχους, πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν οἱ τόποι (ὅπου ἔζησαν), ἡ ἀνατροφή τους καὶ οἱ συνήθειές τους, διότι ἐξ αὐτῶν παρουσιάζονται πολλὰς διαφορὰς στὰ πνευματικὰ κίνητρα, ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἐνοχή: «πολὺ γὰρ τὸ ποικίλον καὶ τὸ διάφορον κέκτηνται» (Αὐτ., σ. 391).

Μερικὰ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ τέκνα, χρειάζονται στερεὰν τροφήν καὶ «τὰ ἀμείνω καὶ ὑπέροτερα βρώματα», ἐνῷ ἄλλοι, ποὺ ἀκόμη «νηπιάζουν», ἔχουν ἀνάγκην γάλακτος (Αὐτ., σ. 392). Ἐπειδὴ τὸ ἴδιο φαγητὸ σὲ ἄλλους προξενεῖ προθυμίαν καὶ ἄλλους ἀθυμίαν, πρέπει νὰ ποικίλῃ ἡ προσφορὰ τῆς πνευματικῆς τροφῆς «ἐν

Ὁ Ἰουδαϊκὸς Νόμος ρητῶς ἀπαγορεύει τὸ ἐπὶ τόκῳ δάνειον: «ἐὰν δὲ ἀργύριον ἐκδανείσῃς τῷ ἀδελφῷ τῷ πενιχρῷ παρὰ σοί, οὐκ ἔσῃ αὐτὸν κατεπείγων, οὐκ ἐπιθήσεις αὐτῷ τόκον»¹⁸, ὡς καὶ τὸ ἐπὶ ἐνεχύρῳ: «ἐὰν δὲ ἐνεχύρασμα ἐνεχυράσῃς τὸ ἱμάτιον τοῦ πλησίον, πρὸ δυσμῶν ἡλίου ἀποδώσεις αὐτῷ» ἔστι γὰρ τοῦτο περιβόλαιον αὐτοῦ, μόνον τοῦτο τὸ ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ· ἐν τίνι κοιμηθήσεται; ἐὰν οὖν καταβοῇ πρὸς με, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γὰρ εἰμι»¹⁹. Ἐν τῷ ἱερῷ βιβλίῳ τοῦ Δευτερονομίου ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς ἐπιτρέπει μὲν τὴν λήψιν τόκου παρὰ τῶν ξένων, οὐχὶ ὅμως παρὰ τῶν πτωχῶν Ἑβραίων: «Οὐκ ἐκτοκιεῖς τῷ ἀδελφῷ σου τόκον ἀργυρίου καὶ τόκον βρωμάτων καὶ τόκον παντὸς πράγματος οὐ ἐὰν ἐκδανείσῃς. τῷ ἀλλοτρίῳ ἐκτοκιεῖς, τῷ δὲ ἀδελφῷ σου οὐκ ἐκτοκιεῖς, ἵνα εὐλογῇ σε Κύριος ὁ Θεός σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομήσαι αὐτήν»²⁰.

καιρῷ καὶ προσώπῳ καὶ ποιότητι καὶ ποσότητι» (Αὐτ.).

Ὁ πνευματικὸς ποιμὴν δὲν πρέπει νὰ γίνεται λεπτολόγος ἐξεταστὴς καὶ τῶν πρὸ μικρῶν σφαλμάτων, διότι ἔτσι δὲν θὰ εἶναι πλέον μιμητὴς τοῦ Θεοῦ. («Ὅρα μὴ γίνου ἀκριβὴς τῶν ἐλαχίστων ἐξεταστὴς, καὶ οὐκ ἔσῃ λοιπὸν Θεοῦ μιμητὴς» (Αὐτ., σ. 391).

Στὴ συνάφεια αὐτὴ εἶναι ἄξιες προσοχῆς οἱ ἐξῆς συμβουλές, τῆς ὁποῖας ὁ ὁσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης δίνει στοὺς Γέροντες πνευματικοὺς καὶ κατ' ἐπέκτασιν σὲ ὅλους τοὺς ἐξομολόγους: «Παρακαλῶ —λέγει— νὰ προσέξῃς καὶ τὸ ἐξῆς: Πολλὰς φορὰς ἡ “κατ' ἔννοιαν” ἁμαρτία τοῦ προεσιτώτος κρίνεται χειρότερη ἀπὸ τὴν “κατ' ἐνέργειαν” ἁμαρτία τοῦ ὑποτακτικοῦ. Νὰ νοθεύῃς τοὺς ὑποτακτικοὺς νὰ μὴ ἐξομολογούνται μὲ λεπτομερῆ περιγραφὴ τὸ εἶδος τῶν σαρκικῶν ἁμαρτημάτων τῆς λαγνείας. Ὅλα ὅμως τὰ ὑπολοιπα νὰ τὰ φέρουν λεπτομερῶς στὴ σκέψιν τους νυχθημερόν» (Αὐτ., σ. 394).

(Συνεχίζεται)

Τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν περὶ μὴ λήψεως τόκου ὑπὸ τῶν δανειστῶν παρὰ τῶν δανεισθέντων πτωχῶν, ἐπαναλαμβάνει ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ ἱερῷ βιβλίῳ τοῦ Λευϊτικοῦ²¹, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἅγιος Θεὸς συνιστᾷ ἐπιμόνως εἰς τὸν Ἰσραὴλ εὐσπλαγχνίαν πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς, διότι καὶ ὁ πτωχὸς ἀδελφὸς πρέπει νὰ ζήσῃ μετὰ τοῦ πλουσίου: «καὶ ζήσεται ὁ ἀδελφός σου μετὰ σοῦ»²². Τοῦτου ἔνεκα ὁ πλούσιος ἀπαγορεύεται νὰ δανείσῃ ἐντόκως τὸν πτωχὸν ἀδελφόν του ἢ νὰ δώσῃ τροφὰς εἰς αὐτὸν ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως λάβῃ πλεόναστος: «τὸ ἀργύριόν σου οὐ δώσεις αὐτῷ ἐπὶ τόκῳ καὶ ἐπὶ πλεονασμῷ οὐ δώσεις αὐτῷ τὰ βρώματά σου»²³.

Καὶ ὁ προφήτης τῶν μεγαλοπρεπῶν ὁραμάτων, Ἰεζεκιὴλ (Ζ' καὶ Στ' π.Χ. αἰών), δριμύτατα καυτηριάζει τοὺς τοκιστὰς καὶ τοὺς καταδυναστεύοντας τοὺς πτωχοὺς, συνιστᾷ δὲ κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ ἀγάπην: «Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὃς ἔσται δίκαιος, ὁ ποίων κρίμα καὶ δικαιοσύνην»²⁴. Ὁ εἰρημένος προφήτης, ὡς καὶ ἡ Μωσαϊκὴ Νομοθεσία, ρητῶς ἀπαγορεύει τὸν δανεισμὸν χρημάτων ἐπὶ τόκῳ, τὴν λήψιν πλειόνων τῶν δανεισθέντων πραγμάτων, συνιστᾷ δὲ τοῖς δικασταῖς ὅπως ἐκφέρωσι δικαίαν κρίσιν ἐπὶ τῶν ποικίλων ὑποθέσεων τῶν ἀνθρώπων καὶ μὴ καταπατῶσι τὸ δίκαιον τῶν ἀδυνάτων: «Καὶ τὸ ἀργύριον αὐτοῦ ἐπὶ τόκῳ οὐ δώσει καὶ πλεονασμὸν οὐ λήψεται καὶ ἐξ ἀδικίας ἀποστρέψει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, κρίμα δίκαιον ποιήσει ἀνὰ μέσον ἀνδρὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ πλησίον αὐτοῦ»²⁵.

Ὁ ψαλμῶδης τῆς Ἐκκλησίας, Προφητάνας Δαυὶδ (1011-972 π.Χ.), εἰς τοὺς ὄντως ὑπερόχους ψαλμοὺς αὐτοῦ, ἀποδοκιμάζει πᾶσαν παραβίαν τῶν νόμων, τὴν καταπίεσιν τῶν φιλησυχῶν καὶ τὸν ἐκβιασμὸν αὐτῶν, πᾶν εἶδος ἀδικίας καὶ κυρίως τὴν ἀναιδῶς καὶ ἀνενδοιάστως διεξαγομένην τοκοληψίαν καὶ ἀπάτην: «... καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν αὐτῆς τόκος καὶ δόλος»²⁶. Εἰς ἄλλον ψαλμὸν αὐτοῦ ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς δέεται τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, ἵνα ἀναδείξῃ βασιλέα ἱκανόν, ὥστε ἡ ἐπαίσχυντος παντοῖα ἐκμετάλλευσις, καταπίεσις καὶ ἀδικία εἰς βάρος τῶν πενήτων νὰ ἐξαλειφθῇ. Τότε ὁ πτωχὸς θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν τοκοληψίαν καὶ ἀδικίαν, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ βασιλέως θὰ καταστῇ ἐντίμον εἰς τοὺς ἀδικουμένους: «ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ ἐντίμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν»²⁷.

Ὅμοιως καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν (970;-930; π.Χ.), ὅστις «ἐμεγαλύνθη ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς

γῆς, πλούτῳ καὶ φρονήσει»²⁸, εἰς τὸ περίφημον γνωμικὸν καὶ διδακτικὸν ἔργον αὐτοῦ «Παροιμίας»²⁹ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ δανειστοῦ - τοκογλύφου, ὅστις διὰ παρανόμων καὶ ἀθεμίτων μέσων πλουτεῖ εἰς βάρος τῶν δυστυχῶν «χρεωφειλετῶν», τῶν πτωχῶν δηλονότι, οἵτινες εὐρίσκονται κυριολεκτικῶς εἰς τὸ ἔλεος τῶν τοκογλύφων δανειστῶν. Οἱ τοκογλύφοι δανεισταί, οἵτινες ἀγρίως ἐκμεταλλεύονται τὸν πλησίον των, κατὰ τὸν ἱερὸν συγγραφέα, ἀμειλίκτως θὰ τιμωρηθῶσιν ὑπὸ τῆς θείας Δικαιοσύνης, οἱ δὲ «χρεωφειλέται», τὰ θύματα τῶν τοκογλύφων, θὰ στηριχθῶσιν ὑπὸ τοῦ Δικαίου Θεοῦ: «Δανειστοῦ καὶ χρεωφειλέτου ἀλλήλοις συνελθόντων, ἐπισκοπὴν ἀμφοτέρων ποιεῖται ὁ Κύριος»³⁰. Εἰς τὸ αὐτὸ ἱερὸν βιβλίον, ὁ σοφὸς συγγραφεὺς, κατηγορηματικῶς ἀποφαινόμενος περὶ τῶν τοκογλύφων, διδάσκει ὅτι οἱ οὕτωςι συγκεντροῦντες πλούτη, διὰ κραυγαλέων ἀδικιῶν εἰς βάρος τῶν πτωχῶν, θὰ τιμωρηθῶσι σκληρῶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, Ὅστις πάντα τὰ διὰ ἀδικιῶν κτηθέντα θὰ ἀφαιρέσῃ, ἵνα δώσῃ ταῦτα ὡς κληρονομίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐλεεῖ τοὺς πτωχοὺς: «ὁ πληθύνων, τὸν πλοῦτον αὐτοῦ μετὰ τόκων καὶ πλεονασμῶν, τῷ ἐλεῶντι πτωχοὺς συνάγει αὐτόν»³¹.

Καὶ δικαίως ὑπὸ τοῦ Προφήτου ταλανίζονται οἱ ἀνέξοντες τὸν πλοῦτον αὐτῶν διὰ τῆς ἀπανθρώπου μεθόδου τῆς τοκοληψίας, ἐκβιάζοντες καὶ καταπιέζοντες τὸν πτωχὸν καὶ τὸν ἀδύνατον. Ὁ τοιοῦτος πλοῦτος, καρπὸς ἀδικιῶν, διαφεύγει ὡς δραπέτης ἐκ τῶν θησαυροφυλακίων τοῦ τοκογλύφου καὶ περιέρχεται εἰς τὴν κατοχὴν ἑτέρου, ὅστις καὶ χρησιμοποιεῖ τοῦτον διὰ τὸ κοινὸν καλόν. Ἡ Θεία Πρόνοια ἀδυσωπῆτως τιμωρεῖ τοὺς σκληροὺς καὶ ἀσπλάχνους καὶ ἀμείβει πλουσιοπαρόχως τοὺς φιланθρώπους καὶ ἐλεήμονας, παρέχουσα εἰς τούτους δαφιλῇ τὰ μέσα πρὸς ἀγαθοεργίαν. Ἐν προκειμένῳ εὐρίσκει ἀρίστην ἐφαρμογὴν τὸ λόγιον τοῦ Κυρίου: «Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι»³². Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐνισχύεται ὁ πτωχός, ἐνθαρρύνεται ὁ φιλάνθρωπος καὶ δοξάζεται ὁ Θεός³³. Ἐν τῷ ΙΔ' κεφαλαίῳ τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου, ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος προβάλλεται ὡς ἄξιος μακαρισμοῦ ὑπὸ τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ ἐλεῶν πτωχοὺς, ἐνῷ τούναντίον ὁ περιφρονῶν τὸν δυστυχῇ εἶναι ἀπάνθρωπος καὶ βάρβαρος: «ὁ ἀτιμάζων πένητας ἀμαρτάνει, ἐλεῶν δὲ πτωχοὺς μακαριστός»³⁴. Ἡ πρὸς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας πρόθυμος καὶ δαφιλῆς συμπαράστασις τῶν πλουσίων θεωρεῖται ὡς βασι-

κὸν καθήκον καὶ κατὰ τὴν Σοφίαν Σειράχ³⁵. Ὁ σοφὸς Προφητάναξ εἰς δύο ἱερὰ αὐτοῦ βιβλία, τὰς Παροιμίας³⁶ καὶ τὴν Σοφίαν Σολομώντος³⁷, ρητῶς διδάσκει ὅτι ὁ δίκαιος, διὰ τὸ εἶναι πράγματι δίκαιος, ὀφείλει νὰ ἐλεῇ τοὺς πτωχοὺς, καὶ κατὰ συνέπειαν ὀφείλει ὅπως μὴ πειθαρχῇ ἐν παντὶ εἰς τοὺς λογισμοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἀποτρέπουν τὴν ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι θὰ πεινάσῃ, ἐὰν ἐλεήσῃ. Τέλος ὁ ἐστεμμένος Προφήτης χαρακτηρίζει τὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνην ὡς δάνειον πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς μνημειώδους ἐκείνης ρήσεως: «δανεῖζει Θεὸς ὁ ἐλεῶν πτωχόν»³⁸. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος (354-407) σχολιάζων τὴν περισπούδαστον ταύτην ρῆσιν σημειοῖ τὰ ἐξῆς ἀξιόλογα: «Εἰ δανεῖζεται Θεὸς παρ' ἡμῶν, ἄρα χρεώστης ἡμῶν ἐστι. Τί οὖν θέλεις Αὐτὸν ἔχειν κριτὴν ἢ χρεώστην; Ὁ χρεώστης αἰδεῖται τὸν δανείσαντα. Ὁ κριτὴς οὐ δυσωπεῖται τὸν δανειζόμενον»³⁹.

Οὕτω κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ὁ ἐλεῶν πτωχὸν ἀντὶ νὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν δικαστὴν θὰ ἔχῃ Αὐτὸν χρεώστην, θὰ λάβῃ δὲ οὐχὶ τόκους ὡς ὁ δανεῖζων ἐπὶ τόκῳ, ἀλλὰ μισθὸν ἑκατονταπλασίονα: «Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα γινέσθω. Ἄφες αὐτὰ παρὰ τῷ Θεῷ, ἵνα ἀποδῷ σοι τὸν μισθὸν ἑκατονταπλασίονα»⁴⁰.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διὰ τῆς μνημειώδους διδασκαλίας τῶν Παροιμιῶν 19, 17 αἶρεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὑπενθυμίζει δὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεανθρώπου, οὓς κατὰ τὴν «ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ»⁴¹, θὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τοὺς «ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ»⁴²: «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων ἔμοι ἐποιήσατε»⁴³. Τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας πτωχοὺς ὁ Κύριος θεωρεῖ ἀδελφούς Του, ὁ δὲ Χρυσόστομος σχολιάζων τὴν Κυριακὴν ταύτην ρῆσιν, παρατηρεῖ: «Διὰ γὰρ τοῦτο ἀδελφοί, ἐπειδὴ ταπεινοί, ἐπειδὴ πτωχοί, ἐπειδὴ ἀπερριμμένοι»⁴⁴. Καὶ εἶναι ἀληθές ὅτι εὐρίσκει τις ἐν Αἰγύπτῳ, Μεσοποταμίᾳ, καθὼς καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις φιλοσόφοις πολλὰ ἀποφθέγματα, ἅτινα ἐκθειάζουσι τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς εὐποιΐας ὡς ἀρεστὰς εἰς τοὺς θεοὺς. Τὸ πρωτότυπον ἐνταῦθα εἶναι, ὅτι αἱ ἐκδηλώσεις αὗται παρουσιάζονται ὡς πράξεις ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, εἰς τρόπον ὥστε ὁ εὐεργετούμενος ὑφ' ἡμῶν δὲν εἶναι μόνον πρόσωπον τῆς συμπαθείας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σεβασμοῦ ἡμῶν⁴⁵.

(Συνεχίζεται)

16. Δευτερονομίου, 34,10: «Καὶ οὐκ ἀνέστη ἐτι προφήτης ἐν Ἰσραὴλ ὡς Μωϋσῆς, ὃν ἔγνω Κύριος αὐτὸν πρόσωπον κατὰ πρόσωπον».

17. Δευτερονομίου, 15,8. Πρβλ. καὶ Παροιμιῶν, 19,17. Σοφία Σειράχ, 19,5.

18. Ἐξόδου, 22,25. Βλ. καὶ Παναγιώτου Δημητροπούλου, Ἡ πίστις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὡς κανὼν ζωῆς καὶ ὁ κόσμος, σελ. 119, Ἀθήναι, 1959.

19. Ἐξόδου, 22,26-27.

20. Δευτερονομίου, 23,20-23. Διὰ τῆς λέξεως «ἀδελφός» ἐννοεῖται ὁ Ἰσραηλίτης, ὅστις ἀπηγορεύετο νὰ καταβάλῃ τόκον εἰς τὸν δανειστὴν αὐτοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως παρὰ τῶν Ἑθνικῶν εἰσεπράττετο τόκος συμφώνως πρὸς τὸ Δευτερονομίου, 23,20-21.

21. Λευϊτικοῦ, 25,36-37.

22. Λευϊτικοῦ, 25,36.

23. Λευϊτικοῦ, 25,37.

24. Ἰεζεκιήλ, 18,5.

25. Ἰεζεκιήλ, 18,8. Ὁ τόκος εἶναι ἐπὶ χρημάτων, ὁ πλεονασμὸς ἐπὶ εἰδῶν. Βλ. καὶ Ἀρχιμανδρίτου Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, Ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ, σελ. 142, Ἀθήναι, 1962.

26. Ψαλμός, 54,12.

27. Ψαλμός, 71,14.

28. Γ' Βασιλειῶν, 10,23.

29. Τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν τοῦ Σολομώντος δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς ἀνδρός, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ συλλογῶν λαϊκῶν γνωμικῶν καὶ γνωμῶν σοφῶν ἀνδρῶν, καὶ μάλιστα τοῦ προφητάνακτος Σολομώντος, τοῦ κυριωτάτου ἐκ προσώπου τῆς σοφίας παρ' Ἑβραίοις (Γ' Βασιλειῶν, 10,12).

30. Παροιμιῶν, 29,13.

31. Παροιμιῶν, 28,8.

32. Λουκᾶ, 19,24. Πρβλ. Ματθαίου, 25,28: «ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα».

33. Βλ. καὶ Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὰς Παροιμίας, σελ. 266, Ἀθήναι, 1962.

34. Παροιμιῶν, 14,21.

35. Σοφία Σειράχ, 28,9-12.

36. Παροιμιῶν, 22,9α: «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν αὐτὸς διατραφήσεται, τῶν γὰρ ἑαυτοῦ ἀρχῶν ἔδωκε τῷ πτωχῷ».

37. Σοφία Σολομώντος, 12,19: «ἐδίδαξας δέ σου τὸν λαὸν διὰ τῶν τοιούτων ἔργων, ὅτι δεῖ τὸν δίκαιον εἶναι φιλάνθρωπον καὶ εὐέλπιδας ἐποίησας τοὺς υἱούς σου ὅτι δίδως ἐπὶ ἀμαρτήμασι μετάνοιαν».

38. Παροιμιῶν, 19,17.

39. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Περὶ Μετανοίας, Ὁμιλία Ζ', 6, MPG, 49,333.

40. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Ἐπιστολήν, Ὁμιλία ΙΕ', στ', PG, 61,130.

41. Πράξεων, 2,20.

42. Ματθαίου, 25,33.

43. Ματθαίου, 25,40.

44. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἀγιον Ματθαῖον τὸν Εὐαγγελιστὴν, Ὁμιλία ΟΘ', α', PG, 58,718.

45. Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, σελ. 465, Ἀθήναι, 1951.

Β' «ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ»

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ὁ Χριστός, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποὺ ἔχρισε τοὺς Προφῆτες καὶ τὸν Ἴδιο μὲ τὸ προφητικὸ χάρισμα ὠνόμασε «*παράκλητον*» (Ἰω. ιδ' 16). Ἐπίσης, στὴν Ἀγία Γραφή, ἡ ἐξαγγελία τοῦ θ. λόγου ὀνομάζεται «*λόγος παρακλήσεως*» (Πράξ. ιγ' 15. πρβλ. καὶ ιε' 31-32), ὁ φορεὺς τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος «*ὁ παρακαλῶν*» (Ρωμ. ιβ' 8) καὶ ἡ ἐπίδραση, τὴν ὁποία ἀσκεῖ ὁ θεϊκὸς λόγος στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων «*παρακλήσεις*» (Ρωμ. ιε' 4-5. πρβλ. Α' Τιμ. δ' 3). Ἡ λέξις «*παρακλήσεις*» (ἀπὸ τὴν πρόθεση «*παρὰ*» καὶ «*καλῶ*») ἔχει τὴν ἔννοια τῆς πρόσκλησης γιὰ βοήθεια καὶ ὁ ὅρος «*παρακλήτος*» ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ βοηθοῦ, τοῦ φίλου, τοῦ συνηγόρου. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἀνάγκη γιὰ «*παρακλήση*» ἔχει κάποιος ποὺ βρίσκεται σὲ δύσκολη θέση, κάποιος ποὺ πάσχει καὶ ὑποφέρει ἢ ἔχει ὑποστῇ κάποια σοβαρὴ ἀπώλεια ἢ ἔχει τραυματισθεῖ.

Υστερα ἀπὸ αὐτά, εὐλογο γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Τί ἔχει ὑποστῇ ὁ ἄνθρωπος ὥστε νὰ ἔχει ἀνάγκη «*Παρακλήτου*», «*λόγου παρακλήσεως*» καὶ «*παρακλήσεως*»; Ποιὰ εἶναι ἡ κατάσταση, στὴν ὁποία ἔχει περιέλθει ὁ ἄνθρωπος καὶ τὴν ὁποία ὑπονοεῖ ἡ θεία Γραφή, ὅταν χαρακτηρίζει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ ὡς «*παρακλήσιν*»;

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀναμφλάφηση τοῦ δράματος τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ φύση, λόγῳ τῆς Πτώσης, ὑπέστη βαθύτατες ὀντολογικὲς (οὐσιαστικὲς) ἀλλοιώσεις.

α) **Ἡ θνητότητα καὶ ἡ φθαρτότητα:** Λόγῳ τῆς Πτώσης, ὁ ἄνθρωπος ὑπέστη μιὰ βαρὴ ἀπώλεια καὶ μιὰ μεγάλη ζημιὰ. Ἐχασε τὴ δυνατότητα τῆς ἀθανασίας (θνητότητα) καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς ὑπαρξῆς του (φθαρτότητα). Ἡ φύση τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι πιά ὑγιὴς καὶ ἀκέραιη, ὅπως βγήκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Δημιουργοῦ: «*Ἡ φύσις νενόσηκεν*» (Κύριλλος Ἀλεξανδρείας), διακηρύττουν οἱ ὀρθόδοξοι Πατέρες.

Λόγῳ λοιπόν, τῆς ἀλλοτριωμένης φύσης ποὺ ἔχει ὁ μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος, ἔχει ταυτόχρονα ἀνάγκη συμπαραστάσεως, βοηθείας καὶ «*παρα-*

κλήσεως». Πρῶτος ὁ Κύριος χαρακτήρισε τὸν ἄνθρωπο ὡς «*κακῶς ἔχοντα*» (Ματθ. θ' 12). Ὁ μεταπτωτικὸς, λοιπόν, ἄνθρωπος εἶναι *ἀσθενής*. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ πράξει τὸ ἀγαθὸ, διότι ἡ φύση του εἶναι πιά εὐάλωτη, φθαρτὴ καὶ θνητὴ.

Λόγῳ, ἐπομένως, τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ὁ μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη νοσηλείας, θεραπείας καὶ ἰάσεως. Ὁ Κύριος δὲν χαρακτήρισε ἀπλῶς τὸν ἄνθρωπο ὡς «*κακῶς ἔχοντα*», ὡς ἄρρωστον δηλαδή, ἀλλὰ ἔκανε καὶ τὴ σύστασι ὅτι ἔχει «*χρεῖαν ἰατροῦ*» (Ματθ. ὀπ.π.).

β) **Ἡ ἀγνωσία Θεοῦ:** Ἡ Πτώσις εἶχε ὀντολογικὲς συνέπειες, εἰδικότερα, στὴ λογικὴ (νοητικὴ) λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος ἔχασε ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ χαρίσματα τῆς *σχετικῆς παγγνωσίας* καὶ *σοφίας*, μὲ τὰ ὁποία ὁ Δημιουργὸς εἶχε προικίσει τὴν ἀρχέγονη φύση του. Ἡ σχετικὴ παγγνωσία ἦταν τὸ χάρισμα ποὺ ἐξασφάλιζε στὸν ἄνθρωπο φυσικὴ καὶ ἄκοπη γνώση τῶν ἀνθρωπίνων καὶ θεϊκῶν πραγμάτων, καὶ ἡ σοφία ἦταν τὸ χάρισμα τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος ποὺ τοῦ ἔδινε τὴ δυνατότητα νὰ κυβερνᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ οἰκολογικὸ του περιβάλλον.

Ἡ Πτώσις προκάλεσε στὸν ἄνθρωπο ἓνα εἶδος «*ἐγκεφαλικῆς συμφόρησης*», ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἔχασε ἓνα μεγάλο μέρος τῆς σχετικῆς παγγνωσίας του. Ἔτσι, λόγῳ τῆς Πτώσης, ὁ ἄνθρωπος ἔχασε ὄχι μόνο τὴ δυνατότητα γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἔπαθε καὶ λησμοσύνη (λήθη) τοῦ Θεοῦ. Ὁ μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος ὄχι μόνο ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια του τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ τὸν λησμόνησε. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεὸ ἦταν μιὰ πορεία ἀπὸ τὸ φῶς στὸ σκοτάδι. Ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὸ Φῶς, τὸν Θεό, τόσο βυθιζόταν στὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοσίας καὶ τῆς λησμοσύνης τοῦ Θεοῦ. Ὁ μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος μοιάζει μὲ τοὺς ἀνάπηρους διανοητικά, αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πάθει ἄνοια καὶ δὲν γνωρίζουν πιά τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους τους...

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, λόγῳ τῆς Πτώσης ὁ ἄνθρωπος ἔχασε τὸ χάρισμα τῆς σοφίας καὶ ἐπο-

μένως, την κυβερνητική εξουσία. Ὁ μεταπτωτικός ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κυβερνήσει οὔτε τὸν ἑαυτό του οὔτε τὸ οἰκολογικὸ του περιβάλλον. Εἶναι **ἐκπτώτος** βασιλεὺς τῆς κτίσεως*.

Ὁ μεταπτωτικός, ἐπομένως, ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη διδασχῆς, διαφωτίσεως (κατηχήσεως) καὶ νέας ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ κόσμου. Ὁ μεταπτωτικός ἄνθρωπος μοιάζει μὲ τὸν ἀγράμματον ἐνήλικα, πὺν πρέπει νὰ ἐγγραφεῖ στὴν α' τάξη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, γιὰ νὰ μάθει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα πὺν ἀγνοεῖ...

γ) **Ἡ ἀδυναμία τῆς θέλησης:** Ἡ Πτώση, ἐπίσης, προσέβαλε τὴ «φυσικὴ θέληση» τοῦ ἀνθρώπου πὺν ἦταν ὑγιὲς καὶ ἐνωμένη πάντοτε μὲ τὴν παντοδύναμη θέληση τοῦ Δημιουργοῦ του. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ θέληση τοῦ ἀρχέγονου ἀνθρώπου ἦταν σχετικὰ παντοδύναμη. Ὁ προπτωτικός ἄνθρωπος ὅχι μόνο ἤθελε πάντα τὸ ἀγαθὸ, ἀλλὰ μποροῦσε καὶ νὰ τὸ πραγματοποιήσει.

Μετὰ τὴν Πτώση, ἡ θέληση τοῦ ἀνθρώπου, λόγῳ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ, ἐξασθένησε. Ἡ θέληση τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου ἔχει χάσει τὸν τόνο καὶ τὴ δύναμή τῆς καὶ μοιάζει μὲ τὴν ἐξαντλημένη μπαταρία πὺν δὲν μπορεῖ πια νὰ παραγάγει ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια, οὔτε φῶς οὔτε κίνηση.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει πολὺ παραστατικὰ τὴν κατάσταση αὐτὴ τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου, πὺν θέλει, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ πράξει τὸ ἀγαθόν: «*Οὐ δὲ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ... τὸ γὰρ θέλεις παρὰ-κείται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὐρίσκω. Οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω*» (Ρωμ. ζ' 16-19).

Ἡ σύντομη αὐτὴ ἀναφορὰ στὸ δράμα τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου ἐξηγεῖ γιατί καθίσταται ἀπαραίτητη ἡ ἀνάγκη, ὁ κηρυττόμενος εὐαγγελικός λόγος νὰ εἶναι «λόγος παρακλήσεως».

Τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα, εἰδικότερα, γιὰ νὰ εἶναι «λόγος παρακλήσεως», πρέπει νὰ ἔχει τὰ ἐξῆς ἐπὶ μέρους στοιχεῖα:

α) **Κατανόηση:** Τὸ πρῶτο στοιχεῖο, στὸ ὁποῖο πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ βασίζεται καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ διαπνέεται ὁ χριστιανικός λόγος εἶναι ἡ κατανόηση τῆς κατάστασης τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ κατανόηση εἶναι τὸ στοιχεῖο πὺν χαρακτηρίζει κατεξοχὴν τὸν θεόπνευστο λόγο τῆς Γραφῆς. Ἀκόμη καὶ στὴν Π. Διαθήκη τονίζεται ὅτι ὁ Θεὸς «οἰκτεῖρει», συμπαθεῖ, συμπάσχει, συμπονεῖ καὶ κατανοεῖ τὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων: «*ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν, ἐμνήσθη ὅτι χοῦς ἐσμεν*» (Ψαλμ. 102: 13-14).

Ὁ Κύριος, ἐπίσης, ἀποκάλυψε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὅχι μόνο «Πατέρας» (Ματθ. κγ' 9), ἀλλὰ καὶ «οἰκτιρῶν» (Λουκ. στ' 36).

Ἡ ὁρθόδοξη πνευματικότητα χαρακτηρίζεται γιὰ τὴν συμπάθεια, τὴν ἀνεκτικότητα καὶ τὴν κατανόηση τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὁρθόδοξη λατρεία ἰδιαίτερα, ἀναφέρεται μέχρις ὑπερβολῆς στὴν μακροθυμία, τὴν συγκατάβαση, τὴν ἀνεξικακία καὶ τὴν φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Ὅλες δὲ οἱ προσευχές, οἱ ἀγιαστικὲς πράξεις καὶ τὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπικαλοῦνται τὸ «μέγα καὶ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ».

Ὁ χριστιανικός λόγος, κατὰ ταῦτα, πρέπει νὰ ἐκφράζει τὸ βιβλικὸ καὶ ὁρθόδοξο αὐτὸ στοιχεῖο τῆς κατανόσεως. Ὁ κήρυξ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ διάκονος τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ λειτουργεῖ ὅχι ὡς εἰσαγγελεὺς οὔτε ὡς δικαστής, ἀλλὰ ὡς μιμητὴς τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου, «ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον» (Λουκ. ι' 34). Νὰ μὴ ἀναξέει ἢ προσθέτει πληγές.

Χαρακτηριστικὸ τὸ περιστατικὸ τῆς μοιχαλίδος πὺν ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (η' 3-8). Ὁ νόμος ἐπέβαλε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπαιτοῦσαν ἐπιμόνως νὰ τὴν λιθοβολήσουν. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως δὲν τὴν «κατέκρινε», πὺν σημαίνει ὅχι ὅτι τὴν ἀμνήστευσε ἢ τὴν συγχώρησε (διότι δὲν ὑπῆρξε μετάνοια), ἀλλὰ ἀπλῶς κατενόησε τὴν ἀδυναμία τῆς καὶ τῆς συνέστησε τὴ μετάνοια: «*Οὐ σὲ κατακρίνω. πορεύου καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε!*»

(Συνεχίζεται)

* Τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι μιὰ μαρτυρία τῆς ἀδυναμίας τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου νὰ κυβερνήσει τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ φυσικὸ του περιβάλλον. Ἡ παγκόσμια προσπάθεια σήμερον ἔχει στραφεῖ στὴ σωτηρία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ προσπάθεια ὅμως πρέπει νὰ στραφεῖ κυρίως στὴ μόρφωση καὶ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου πὺν εἶναι καὶ ὁ μόνος ὑπεύθυνος γιὰ τὴν οἰκολογικὴ καταστροφή. Σὲ ἐγκληματικὲς περιπτώσεις, δὲν φροντίζουμε μόνο τὸν πληγωμένο (τὸ θῦμα), ταυτοχρόνως προσπαθοῦμε νὰ συλλάβουμε καὶ νὰ ἀφοπλίσουμε τὸν ἐγκληματία (τὸν θύτη).

Ἀνέκδοτη Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερομάρτυρος Χρυσοστόμου Σμύρνης

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ριρούτας κ. Μακαρίου

Ἡ πορεία ἐνὸς σύγχρονου ἀγίου καὶ μάρτυρα διαγράφεται μέσα ἀπὸ τὰ ἔργα, τὶς πράξεις καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου του, ἐνδεικτικὰ τεκμήρια «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος» (Φιλιπ. β' 6-7). Αὐτὸς ὁ σύγχρονος μάρτυρας τῆς Ἐκκλησίας μας προβάλλει καθημερινὰ μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς δείχνει τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα.

Δὲν ἦταν ὁ τυχαῖος ἀλλὰ ἐκπροσωποῦσε μιὰ ἰδιαίτερη πνευματικὴ μερίδα ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του ποὺ μὲ τὴν σοφία, τὸν ζῆλο, τὴν ἀνηδιωτέλειά του, τὸν ἐσωτερικὸ πόθο του, τὴν ἀποφασιστικότητά του ἀναδεικνύεται σκαπανέας καὶ δείκτης ἀγίων ἔργων. Ἀφιερώνει τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὶς ἀρετὲς τοῦ βίου του γίνεται ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγιώτερος πάντων, ὁ ἰθύνων νοῦς τῆς θυσίας ὅλων τῶν ἄλλων ἱερομαρτύρων ποὺ θυσιάστηκαν μαζί του «οὔτε θλίψις, οὔτε διωγμός, οὔτε μάχαιρα, οὔτε θάνατος» δὲν μπορούσε νὰ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης ἐγκαινιάζει νέες καταστάσεις μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν καὶ ἀφήνει πίσω του μιὰ ἱστορικὴ παρακαταθήκη ποὺ τὴν χαρακτηρίζει εὐρύτητα πνεύματος, ἔμμεση καὶ οὐσιαστικὴ συμβολὴ τοῦ στήν χριστιανικὴ ἐνότητα, χωρὶς νὰ φεύγει ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς παράδοσης ἀλλὰ τὸνναντίον νὰ γίνεται ὑπερασπιστὴς τῆς Ὁρθοδόξιας. Δίνει μιὰ νέα ἰσχυρὴ πνοὴ μὲ τὴν πνευματικὴ του μόρφωση καὶ τὴν πολὺπλευρὴ ἐπιστημονικὴ κατάρτισή του, τὴν χριστιανικὴ ὁρασί του ὑπαγορεύει τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας του καὶ γίνεται ἔτσι ὁ ἐκπρόσωπος μιᾶς πολυδιάστατης πνευματικῆς ἀκμῆς.

Ἔτσι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὕστερα ἀπὸ εἰσηγήσεις καὶ γνωματεύσεις εἰδικῶν ἐπὶ τοῦ θέματος, Ἱεραρχῶν καὶ ἀκαδημαϊκῶν Θεολόγων κατέταξε τὸν Χρυσόστομο Σμύρνης καὶ τοὺς ἄλλους συμμαρτυρήσαντας Ἀρχιερεῖς «εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας» καὶ «συναριθμῶνται τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις καὶ μάρτυσι τῆς Ἐκκλησίας, ἱεροτελεστίαις τιμώμενοι καὶ ὕμνοις ἐγκωμίων γεραίρόμενοι κατ' ἔτος τῇ Κυριακῇ πρὸς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ» (περ. ΕΚΚΛΗΣΙΑ, 1-15 Αὐγούστου 1993, σ. 433).

Δίνουμε πλὴν κάτω ἓνα ἀνέκδοτο ἱστορικὸ ἐγγράφο τοῦ Ἀγίου Χρυσοστόμου Σμύρνης γραμμένο στὴν

ἐποχὴ ποὺ ἦταν ἀκόμα Μητροπολίτης Δράμας. Τὸ ἐγγράφο αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν πλούσια συλλογὴ τοῦ ἀρχείου τῶν Ἀρχιεπισκόπων Καντουαρίας ποὺ φυλάσσονται στὸ Παλάτι τοῦ Λάμπεθ. Μαζὶ μὲ αὐτὸ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα. Σήμερα ἐκδίδεται μόνον ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ μὲ τὴν προοπτικὴ ὅτι θὰ ἐκδοθοῦν στὸ ἐγγὺς μέλλον καὶ οἱ ὑπόλοιπες, ἰδιαίτερα ἐκεῖνες ποὺ γράφτηκαν ἀπὸ τὴν Σμύρνη.

Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Καντουαρίας Πρωθιεράρχα πάσης Ἀγγλίας καὶ Μητροπολίτα Κύριε, Κύριε Ἀρχιεπίσκοπε, χάρις εἴη τῇ αὐτῇ Σεβασμιωτάτῃ Κορυφῇ καὶ εἰρήνῃ παρὰ τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ ἀδελφικὸς ἐν Χριστῷ ἀσπασμός καὶ χαίρειν ἐν Κυρίῳ.

Τανὺν συμπληροῦται δεκαετία ἀκριβῶς, ἀφ' ὅτου κατὰ Ἰούλιον τοῦ σωτηρίου ἔτους 1897 συνεκροτήθη ἐν Λαμβήθῃ τῆς ἐνδόξου χώρας τῆς Ἀγγλίας ἡ μεγάλη Σύνοδος τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἣτις μετὰ ἄλλων συνεσκέψατο σοβαρώτατα καὶ περὶ τοῦ μεγάλου καὶ ὄντος εὐλογητοῦ χριστιανικοῦ ἔργου τῆς τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐνώσεως, καὶ ἰδιαίτατα τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐν ταῖς διαφόροις ἀποφάσειν, ἃς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο τῶν Ἐπισκόπων ἔλαβε περιλαμβάνοντο καὶ αἱ ἐξῆς τέσσαρες, αἱ τὰς φαεινοτάτας σελίδας τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου συμπληροῦσαι καὶ τὸ τηλανέστατον τοῦ Συνεδρίου ἐκεῖνον μέρος ἀποτελέσασαι καὶ δικαίως διὰ τοῦτο ἐπισπασάμεναι τὰς συμπαθείας καὶ εὐλογίας τῶν πανταχοῦ γῆς χριστιανικῶς διαπεπλασμένων καρδιῶν: Α') ὅτι ἀνετέθη τοῖς Ἀγγλικανοῖς Ἐπισκόποις νὰ δράττωνται πάσης εὐκαιρίας πρὸς διδασκαλίαν καὶ βεβαίωσιν περὶ τοῦ ὅτι εἶναι ἀλήθεια θεία καὶ ἐξ ἀποκαλύψεως, ἵνα οἱ χριστιανοὶ πάντες καὶ ὁρατῶς ἀποτελῶσιν ἐνότητα· Β') ὅτι τὸ Συνέδριον συμφώνως πρὸς τὴν μεγάλην εὐχὴν αὐτοῦ τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἵνα πάντες ἐν ὧσιν», ἀνέλαβε τὴν καθιέρωσιν εἰδικῶν ὑπὲρ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν εὐχῶν, ἃς καὶ ἐπέβαλεν ὡς καθήκον τοῖς χριστιανοῖς· Γ') ὅτι οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Καντουαρίας Ἐβροράκου καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Λονδίνου ἀνέλαβον νὰ ἐνεργῶσιν ὡς Ἐπιτροπὴ δυναμένη νὰ συμπεριλάβῃ καὶ ἐτέρους, ὅπως ἐρχονται εἰς σχέσεις στενωτέρας

καὶ ἐγγυτέραν συνεννόησιν, εἴτε προσωπικῶς εἴτε δι' ἐπιστολῶν, μετὰ τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ῥωσίας καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως ἀσχοληθῶσι καὶ μελετήσωσι τὸ δυνατόν τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ καλλιτέρου τρόπου πρὸς θετικωτέραν συνεννόησιν, ὅπως καλλιεργήσωσιν οὕτω στενωτέρας σχέσεις μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ λάβωσι μέτρα πρὸς μετάφρασιν βιβλίων πραγματευομένων τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν καὶ ιδίως κατηγήσεων καὶ λειτουργικῶν, αἵτινες τὰ μέγιστα συμβάλλονται πρὸς ἀμοιβαίαν συνεννόησιν· Δ') ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι τῶν διαφόρων Ἀγγλικανικῶν Ἐκκλησιῶν ἀνέλαβον νὰ προβῶσιν εἰς σύστασιν ἐπιτροπῶν ἐξ Ἐπισκόπων καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑφίστανται τοιαῦτα, ἵνα καὶ αὐταὶ πρὸς ταῖς κοιναῖς ὑπὲρ ἐνώσεως εὐχαῖς ἀνταλλάσσουσιν ἀμοιβαίως σκέψεις μεταξὺ ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ παρέχωσι τὰ φῶτα καὶ τὰς συμβουλὰς αὐτῶν περὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποθέσεως, ὅπου ἂν παραστῇ ἀνάγκη.

Τὸ μέγα καὶ ἱερὸν τοῦ χριστιανικοῦ τούτου Συνεδρίου ἔργον εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐπλήρωσεν ἱερᾶς συγκινήσεως καὶ μεγίστου καὶ ἁγιωτάτου διαφέροντος καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καὶ καρδίαν. Κατὰ θεῖαν πάντως εὐδοκίαν εὐρεθεὶς τότε κατέχων σημαίνουσαν ἐν τῷ Οἰκουμένικῳ Πατριαρχείῳ ὑπηρεσίαν καὶ θέσιν, ἅτε κατέχων τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου, εἰργάσθην πάσῃ δυνάμει ἐπὶ τριετίαν ὅλην καλλιεργῶν τὴν γόνιμον εἰς ὠραίους καὶ ἀγλαοὺς καὶ θρεπτικοὺς χριστιανικοὺς καρποὺς ταύτην ιδέαν, εἴτε κηρύττων τὰ ῥήματα τῆς χριστιανικῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ ἐνότητος, ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τὸν ὀρθόδοξον χριστιανικὸν ἡμῶν λαόν, εἴτε ἐν τοῖς ἀσθενέσι θεολογικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς δοκιμίῳ μου μετ' ἄκρου σεβασμοῦ γράφων περὶ τῆς τόσο πρὸς τὴν ἀληθὴ καὶ ὀρθόδοξον πίστιν ἀκραιφνῆ ἔρωτα καὶ λατρείαν ἐπιδεικνυμένης ὀρθοδοξοῦσης Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, εἴτε τὸ κυριώτατον προεδρεύων τῆς ἐπὶ τοῦ πρώην Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Ε' συστάσεως καὶ μετὰ τήσεως χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφικοῦ πνεύματος ἐργασθείσης Ἐπιτροπῆς πρὸς συζήτησιν καὶ μελέτην τῶν χωρίζουσῶν τὰς δύο Ἐκκλησίας διαφορῶν καὶ προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους τῆς ἐνώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκείνης διαδοχικῶς μέλη ἐκ μέρους μὲν τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας ἐχορημάτισαν οἱ αἰδεσιμώτατοι Ἱερεῖς καὶ ἐφημέριοι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλικανικοῦ Ναοῦ κύριος Δάουλιγγ καὶ κύριος Σουεϊμπη, ὧν ὁ μὲν κύ-

ριος Δάουλιγγ, ὡς ἔμαθον παρὰ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀγγλικανοῦ Ἐπισκόπου σεβασμιωτάτου λόρδου Blyth εὐρίσκεται ἐν τῷ κλίματι τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ θρόνου, ὁ δὲ κύριος Σουεϊμπη εὐρίσκεται, ὡς μαθήνω, ἐφημερεύων ἐπὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐκ μέρους δὲ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐχορημάτισαν ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ κατόπιν οἰκτρῶς δολοφονηθεὶς ἐν Μακεδονίᾳ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Κορυτσᾶς Φώτιος καὶ ὁ Μέγας Ἱεροκλήρ τῶν Πατριαρχείων Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος· πρόεδρος δὲ ἤμην διωρισμένος ἐγώ. Ὅσον δὲ καὶ ἂν τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκείνης, ἧς τὰ πρακτικά, ἔργον τῶν ἐμῶν χειρῶν, περιβεβλημένα τὸ κύρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τοῦ Πατριάρχου ἀπεστάλησαν ἐγκαίρως τότε πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον προκατόχον Αὐτῆς τὸν ἀείμνηστον Ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας λόρδον Φρειδερίκον, διεκότη, οὕτω δόξαν τοῖς ἀνθρώποις ἢ καὶ τῷ Θεῷ, ὅσον καὶ ἂν ἐγὼ ἔκτοτε προαχθεὶς εἰς τὸ Ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα ἀπεστάλῃ καὶ ποιμαίνω τὸν ὀρθόδοξον λαὸν τῆς Μακεδονικῆς Ἐπαρχίας Φιλίππων, Δράμας καὶ Ζιχνῶν, ὅστις, ὡς γνωστόν, πρῶτος ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐδέχθη παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν, τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς, τοῦ Παύλου, τὸ κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ ἔχω τὴν σκληράν, ἀλλὰ καὶ γλυκυτάτην παρηγορίαν καὶ τὴν βαρεῖαν πλὴν ἔνδοξον ἀποστολὴν ἐν ταῖς δειναῖς ταύταις διὰ τὴν Μακεδονικὴν γῆν ἡμέραις νὰ παραμυθῶμαι τοὺς δεινοπαθούντας νέους μου Φιλιππησίους, τοὺς χριστιανούς τῆς πρώτης ἐν Εὐρώπῃ Ἐκκλησίας, πρὸς ἣν τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἔγραφεν ἐγκάθειρκτος ἐν Ῥώμῃ ὁ Παῦλος, ὅμως ὁ πόθος πρὸς τὸ μέγα ἐκεῖνο ἔργον τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Ἀγγλικανικῆς οὐ μόνον οὐδαμῶς ἐκ τοῦ χρόνου ἐμαρᾶνθη ἢ καὶ ἐμειώθη, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον κρατυνόμενος καὶ στεροῦμενος αὖξεται ἐν ἐμοὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κρατύνεται ὅσον ὀφθαλμοφανῶς βλέπω καὶ αἰσθάνομαι τὴν καυστικὴν αἰσχύνην, ἥτις πληροὶ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἀτελευτήτους καὶ διαρκεῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐνότητος εἶναι σύμβολον, διαιρέσεις καὶ βλέπω τὰς ἀλληλοκτονίας ἀδελφῶν, αἵτινες φέρουσιν ἀφόρητον ὄνειδος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ λύπην ἀπαραμύθητον εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ αἰσθάνομαι ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε μᾶλλον ἐπιτακτικὴ ἢ ἀνάγκη τῆς ἐνώσεως καὶ ἀδελφώσεως μεταξὺ τῶν ἁγίων καὶ ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δύνανται ν' ἀτενίσωσι τὸν ἀντικείμενον μετὰ τοῦ θάρρους, τὸ ὅποιον ἐμπνέει ἡ συναίσθησις τῆς ἰσχύος, μετὰ τῆς ἰσχύος, τὴν ὁποίαν φέρει ἡ ἐνότης, καὶ μετὰ τῆς ἐνότητος, ἣν δωρεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

(Συνεχίζεται)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Στὸν ὁρθοῦ ὁρθία στάση προβλέπεται κατὰ τὸν ἐξάψαλμο, κατὰ τὸ εὐαγγέλιο τοῦ ὁρθρου, ἂν ὑπάρχει, κατὰ τὴν ὥδὴ τῆς Θεοτόκου («Τιμιωτέρα») ἢ τὴν θ' ὥδὴ τὴν κανόνων καὶ κατὰ τὴν δοξολογία. Παλαιότερα σὲ ὁρθία στάση διάβαζαν ἢ ὑπέψαλλαν καὶ τὰ καθίσματα τοῦ Ψαλτηρίου, τὶς τρεῖς δηλαδὴ «στάσεις» τῶν ψαλμῶν τῶν δύο «καθισμάτων», ποὺ συνήθως στιχολογοῦνται στὸν ὁρθρο. Κάθονταν δὲ στὰ τροπάρια - καθίσματα, ποὺ παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν στιχολογιῶν, τὰ ἄλλως καλούμενα «ἀναπαύσιμα». Οἱ παλαιοὶ ὅροι εἶναι σαφεῖς. Ἀργότερα ἐπῆλθε σύγχυση στοὺς ὅρους καὶ στὴν πράξη. Στὰ παλαιὰ χειρόγραφα τοῦ Ψαλτηρίου ἡ λέξη «κάθισμα» ὑπάρχει πάντα μετὰ τὴν συμπλήρωση τῶν τριῶν «στάσεων», ποὺ ἐλέγοντο ἔτσι γιατί οἱ ψαλμοὶ ψάλλονταν ἀπὸ τοὺς ὁρθίους («ἱσταμένους») ἀδελφούς, ἐνῶ τὰ «καθίσματα» - τροπάρια ὅταν οἱ πατέρες κάθονταν. Ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης σχολιάζει ἐπιγραμματικὰ τὴν πράξη αὐτή: «Εἶτα καθημένων καὶ ἀνυμνούντων, τὸ μὲν καὶ διὰ μικρὰν τῆς σαρκὸς ἀνάπαισιν, τὸ δὲ ὅτι καὶ καθημένους καὶ ἱσταμένους δεῖ τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν, ὅτε καὶ τὰ περὶ τῆς ἐορτῆς εἰς διδασκαλίας κοινὴν ἐκ τῶν ἁγίων ἀναγινώσκειται» — ἐννοεῖ τὶς ἀναγνώσεις ἀπὸ πατερικὰ κείμενα ποὺ παρενεβάλλοντο μετὰ τῶν καθισμάτων καὶ τῶν ὠδῶν (Διάλογος, κεφ. 311). Ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Εὐγενικός εἶναι ἀναλυτικότερος: «Μετὰ τοῦτο (τὸ «Θεὸς Κύριος...» ἢ τὸ «Ἀλληλοῦϊα») μέρος τι τοῦ Ψαλτῆρος ἀπολαβόντες ἀναγινώσκωμεν, μεσολαβοῦντες καὶ τοῦτο δοξολογίας τε καὶ τροπαρίοις ταῖς λεγομένοις «καθίσμασιν», ἐν οἷς καὶ ἐτέρωθεν ποθεν ἀναγνώσεις ποιοῦμεν καθημενοί, ὠφελείας τε ὁμοῦ καὶ ἀναπαύλης χάριν» (Ἐξήγησις Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας).

Ὁμοίως ὁρθιοὶ στέκονταν οἱ πιστοὶ καὶ κατὰ τὸ δεῦτερο ἀνάγνωσμα τῶν ἑσπερινῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Παροιμία, ποὺ θεωρεῖται τύπος τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος, ἐπειδὴ ἀναφέρεται στὴν Σοφία, τὸν Χριστό.

Γιὰ τὸ πότε, τώρα, κάθονται οἱ πιστοὶ κατὰ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες καὶ κατὰ τὴ θεία λειτουργία δὲν ὑπάρχουν εἰδικὲς διακονικὲς προτροπὲς ἢ μαρτυρίες ἀπὸ τὶς διάφορες πηγές. Ἀφήνεται στὴν προαίρεση καὶ στὶς δυνατότητες τοῦ κάθε πιστοῦ, ἀφοῦ καὶ καθήμενοι καὶ ἱστάμενοι, κατὰ τὸν ἅγιο Συμεὼν, μπορούμε νὰ ὑμνοῦμε τὸν Θεό. Ἦδη εἶδαμε τὶς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς», γνωρίζουμε δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγές, ὅτι κατὰ τὸ κήρυγμα κάθονταν. Ἀπὸ δὲ τὶς

διακονικὲς προτροπὲς γιὰ ὁρθία στάση συνάγουμε ὅτι πρὶν ἀπὸ αὐτὲς μπορούσαν νὰ κάθονται, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι, πρὶν ἀπὸ τὶς εἰσόδους, πρὶν ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιο, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς εὐχῆς τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν εὐχὴ τῆς εὐχαριστίας μετὰ τὴν θεία κοινωνία. Γενικὰ ὑπάρχει στὴν παράδοσή μας, ἰδιαίτερα στοὺς μοναχοὺς, μιὰ ἔντονη προτίμηση στὴν ὁρθία στάση καὶ γιὰ λόγους θεολογικοὺς καὶ γιὰ λόγους ἀσκήσεως. Θεωρεῖται στάση τῶν ἐλευθέρων παιδιῶν τοῦ Θεοῦ, ἔκφραση παρησίας, ἐργηγόρσεως καὶ ζώσης ἐλπίδος περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ τύπος καὶ ὁμολογία τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ποὺ ἀναφέρονται κυρίως στὴν προσευχὴ κατὰ τὴν Κυριακή, ἀλλ' ἀφοροῦν γενικῶς στὸ θεολογικὸ νόημα τῆς ὁρθίας στάσεως κατὰ τὴν προσευχή: «Ὁρθοὶ μὲν πληροῦμεν τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Σαββάτου τὸν δὲ λόγον οὐ πάντες οἶδαμεν. Οὐ γὰρ μόνον ὡς συναναστάντες Χριστῷ, καὶ τὰ ἄνω ζητεῖν ὀφείλοντες, ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τῆς δεδομένης ἡμῖν χάριτος διὰ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν στάσεως ἑαυτοὺς ὑπομνήσκωμεν· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ πως τοῦ προσδοκωμένου αἰῶνος εἶναι εἰκὼν... Ἀναγκαίως οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἐσιώτας ἀποπληροῦν τοὺς ἑαυτῆς τροφίμους ἢ Ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς, τῶν πρὸς τὴν μετάστασιν ἐκείνην ἐφοδίων μὴ ἀμελῶμεν... Ἐν ἡ τὸ ὁρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμᾷν οἱ θεομοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν, ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως οἰοῦναι μετοικίζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα. Καὶ καθ' ἑκάστην δὲ γονυκλισίαν καὶ διανάστασιν ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατερρῶμεν καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν» (Περὶ ἁγίου Πνεύματος, κεφ. 27).

Συγχρόνως ὅμως ἡ ὁρθία στάση εἶναι καὶ τρόπος ἀσκήσεως καὶ μίμηση τῶν παρισταμένων στὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ ἀγγέλων. Στὰ ἀσκητικὰ κυρίως βιβλία ἀναφέρονται οἱ «πάννυχτοι στάσεις» πολλῶν ἁγίων ἀσκητῶν, ποὺ ὁρθοστάδην προσεύχονταν ἀτελείωτες ὥρες, ὑποστηριζόμενοι ἀπὸ τοὺς «ἐν κρυφῇ κρεμαστήρας» ἢ ἀπὸ δεκανίκια. Γιὰ τὶς συνάξεις δὲ τὶς λατρευτικὲς ἐπινοήθηκαν τὰ στασίδια, ποὺ, ὅταν εἶναι σωστὰ κατασκευασμένα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι στὸ Ἅγιον Ὅρος, εἶναι ἓνα θαῦμα γνώσεως τῆς ἀνατομίας τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Δίνουν τὴν δυνατότητα νὰ ὑποβαστάζουν τὸν προσευχόμενο ὅταν στέκεται ὁρθίος,

Η «ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ» ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΟΚΡΑΤΙΑΣ (1331-1797)

Τού Πρεσβ. κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΜΠΕΛΗ

Ἐὰν ἀκολουθήσουμε τὴν καταγραφὴ καὶ τὴν ἀνάλογη μαρτυρία τῶν ἱστορικῶν⁴⁸, φαίνεται πὼς ὑπῆρξε «συλλειτουργία» τῶν Ὁρθοδόξων μὲ τοὺς λατίνους. Ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ Ροδοτᾶ τοῦ 1763, στὴν ὁποία ὁ λατίνος Ἐπίσκοπος Ζακύνθου Βαλτάσαρ Ρεμονδίνης, σὲ σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν φίλον τοῦ Ἀββᾶ Βαλτ. Φαγκολίνη (19 Ἰανουαρίου 1763) ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων: «... Πλείστοι (Ὁρθόδοξοι) συχνάζουσι παρὰ τοῖς λατίνοις ἱερεῦσι δεχόμενοι τὸ μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως, πολλοὶ δὲ ἐν ὥρᾳ τῆς ἀγωνίας ἐπιθυμοῦσι νὰ λαμβάνωσι παρ' ἐκείνων τὴν βοήθειαν... Συχναὶ εἰσιν εἰσέτι αἱ προσελεύσεις τῶν Γραικῶν εἰς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὰς γαμικὰς ἀδείας..., ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει οἱ μελλόνυμ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 252 τοῦ ὑπ' ἀρ. 13-14 τεύχους.

νὰ τὸν ὑποστηρίζουν σὲ μιὰ ἡμικαθιστὴ στάση καὶ νὰ τὸν ἀναπαύουν ὅταν κάθεται. Ὅπως δὲ κατέχουν τὰ ἡμικύκλια τῶν χορῶν καὶ τοὺς τοίχους τῶν ναῶν, διασώζουν τὴν ἐνότητα τῆς προσευχομένης κοινότητος καὶ δὲν ἀπομονώνουν τοὺς πιστοὺς, μεταβάλλοντάς τοὺς σὲ θεατὲς ἱεροῦ θεάματος, ὅπως ἔγινε μὲ τὴν πλήθυνση τῶν καθισμάτων στοὺς ναοὺς μας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ποὺ μόνον τὴν ὀρθία στάση δὲν διευκολύνουν. Δὲν εἶναι ὑπόμνηση, πρόκληση καὶ ὑποβοηθητικὰ μέσα τῆς παραδοσιακῆς ὀρθίας στάσεως τῆς προσευχῆς, ὅπως τὰ στασίδια.

Τέλος, ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς γνωστῆς ἀκολουθίας τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Παναγίας ὡς «Ἀκαθίστου ὕμνου» δείχνει ὅτι κατ' ἐξαίρεση κατ' αὐτὸν στέκονταν ὀρθιοὶ οἱ πιστοὶ ἀπὸ εὐλάβεια πρὸς τὴν ὑπεραγία Θεοτόκο καὶ ὡς ἔνδειξη εὐχαριστίας πρὸς αὐτήν. Ἄρα κατὰ τὶς ἄλλες παρόμοιες ἀκολουθίες κάθονταν. Τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ *Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος* στὸ συναξάριον τοῦ Σαββάτου τῆς Ε' ἐβδομάδος τῶν Νηστεϊῶν: «Ἀκάθιστος δὲ εἴρηται, διότι ὀρθοστάδην τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην τὸν Ὑμνον τῇ τοῦ Λόγου Μητρὶ ἔμελψαν» καὶ ὅτι ἐν πάσιν τοῖς ἄλλοις Οἴκοις καθῆσθαι ἔξ ἔθους ἔχοντες, ἐν τοῖς παροῦσι τῆς Θεομήτορος ὀρθοὶ πάντες ἀκροώμεθα».

φοὶ λαμβάνουσι τὴν διδασκαλίαν τῆς τε πίστεως καὶ τῶν χριστιανικῶν καθηκόντων ὑπὸ λατίνου κατηχητοῦ, τὰ δὲ μυστήρια τῆς θείας Μεταλήψεως δέχονται ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ ἑφημερίου, πρὶν παρ' αὐτοῦ λάβωσιν ἐκεῖνο τοῦ γάμου...»⁴⁹.

Ἡ μαρτυρία, βέβαια, αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ λατῖνο. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὸ ἐξωφθαλμο στοιχεῖο τῆς ὑπερβολῆς, ποὺ διαποτίζει τὸ κείμενο, ὁ βασικὸς ἱστορικὸς πυρήνας βεβαιώνει τὴν μυστηριακὴ ἐπικοινωνία — σίγουρα ὑποχρεωτικὴ — τῶν λατίνων μὲ τοὺς Ὁρθοδόξους.

Ὁ γνωστὸς Ἕλληνας ρωμαιοκαθολικὸς Π. Γρηγορίου θὰ ὑποστηρίξει σὲ ἀνάλογη μελέτῃ, πὼς «ὑπῆρχον περιπτώσεις, καθ' ἃς τὰ δύο δόγματα τῆς Ἑπτανήσου συνήχοντο, συνελιτάνευον καὶ συνελειτούργουν μετὰ χαρακτηριστικῆς ἁρμονίας, ὥς νὰ μὴ ὑπῆρχε σχίσμα...»⁵⁰. Καὶ ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος πρ. Ἀθηνῶν Ἱερώνυμος σὲ μελέτῃ τοῦ θὰ σημειώσει: «αἱ ὑπάρχουσαι ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης... ἱστορικαὶ μαρτυρίαι δεικνύουν ὅτι, εἰς περιοχὰς τινάς, ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἦτο σχεδὸν πλήρης»⁵¹.

Ἀβίαστα ἐμεῖς μπορούμε νὰ σημειώσουμε, πὼς οἱ Ὁρθόδοξοι κληρικοὶ οὐδέποτε μόνον τοὺς ἔλαβαν μέρος σὲ κοινὰ μυστήρια καὶ τελετές. Πάντοτε ἐκβιαζόμενοι⁵² καὶ δίχως δικαίωμα ἀντίδρασης. Πάντως οἱ λατῖνοι «τὸν λαόν, τοὺς τε ἱερεῖς καὶ μονάζοντας τυραννικῶς ἐξεβίαζον εἰς τὸ ὁμοφρονεῖν καὶ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς καὶ μνημονεύειν»⁵³.

Πολλὲς φορὲς, ἐξάλλου, οἱ λατῖνοι περνοῦσαν πρῶτοι στοὺς ναοὺς τῶν Ὁρθοδόξων καὶ «χωρὶς τὸ θέλημα καὶ στανικῶς αὐτῶν τῶν Γραικῶν, λειτουργοῦσι καὶ ψάλλουσιν ἴσως καὶ ἄλλας ἱερὰς ἀκολουθίας, τόσον ὅπου αὐτοὶ οἱ Γραικοὶ μένουσι μὲ πολλὴν θλίψιν τῆς καρδίας των χωρὶς λειτουργίαν...»⁵⁴.

Ἡ ἄρνηση τῶν Ὁρθοδόξων στὴν συμπροσυχὴ καὶ τὴν κοινὴ λατρεία ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ πολλὰ μαρτυρίες. Ὁ λατινεπίσκοπος Κερκύρας Ἰωάννης Ἀντώνιος Φοσκαρίνι (1731-1739), μᾶς πληροφορεῖ, πὼς, «ἐὰν εἰς Ὁρθόδο-

ξον Ἐκκλησίαν ἐλειτούργει Λατίνος, τὴν ἐθεώρουν μεμολυσμένην καὶ δὲν ἐλειτούργουν πλέον εἰς αὐτήν, ἂν δὲν τὴν ἐκάθαιρον καὶ δὲν τὴν καθηγιάζον ἐκ νέου»⁵⁵. Ἄς θυμηθοῦμε — ἀξίζει — τὸν πάπα Ἰννοκέντιο τὸν Γ', ὁ ὁποῖος στὴν Δ' Σύνοδο τοῦ Λατερανοῦ (Νοέμβριος 1215) ζητεῖ νὰ ἀπαγορευτεῖ στοὺς Ὁρθοδόξους, μὲ ἀφορισμὸ ἢ ἀργία, νὰ πλένουν τὰ θυσιαστήρια πάνω στὰ ὁποῖα ἱερεῖς λατῖνοι εἶχαν λειτουργήσει⁵⁶.

Ὑστερα ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω ἀποδεικνύεται πὼς ἐνσυνείδητη μυστηριακὴ ἐπικοινωνία στὰ Ἐπτάνησα καὶ εἰδικὰ στὴ Λευκάδα τὴν περίοδο τῆς λατινοκρατίας δὲν ὑπῆρξε. Κάποιες ἀφελεῖς καὶ μεμονωμένες ἴσως περιπτώσεις δὲν εἶναι ἀνατρεπτικὲς τοῦ γενικώτερου κανόνα. Ἡ Ἐκκλησία μας παρέμεινε ἀδιάσπαστα ἐνωμένη μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο⁵⁷, πιστὴ στὴν Ὁρθόδοξη διδασκαλία. Ἄνευ ἰδιαίτερης βαρύτητας καὶ σημασίας θὰ παραμένει «ἐὰν συνέβη τοιοῦτόν τί ποτε παρὰ τινος ἀδιαφόρου περὶ τὸ θρησκειasma καὶ νομίζοντος τὴν Ἱερὰν Μετάληψιν τύπον ἄνευ σημασίας»⁵⁸.

Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγει τῆς προσοχῆς τὸ γεγονός τῆς παρουσίας καὶ τῆς δράσης τῆς Οὐνίας μέσα στὸν ἱστορικὸ κορμὸ τῆς Ρωμιοσύνης καὶ γενικότερα τῶν λαῶν⁵⁹. Ἡ Οὐνία, σὰν ἐκφραστικὴ δύναμη τῶν «μεγαλεπήβολων» καὶ ταυτόχρονα ἐξωχριστιανικῶν σχεδίων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας⁶⁰, σὰν ἀνόμενη παρουσία τοῦ Βατικανοῦ μέσα στὴ ζωὴ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ προκεχωρημένο φυλάκιο τῶν θέσεων - διαθέσεων τοῦ ἐκάστοτε Ποντίφηκα, ἐκεῖ ὅπου ἡ Ὁρθοδοξία ἀποτελεῖ τὴν μυστικὴ πηγὴ τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ, «λειτούργησε» μυστικά· διπλωματικά καὶ ἐπικίνδυνα γιὰ τὸ Ὁρθόδοξο φρόνημα. Προκαλοῦσε μὲ τὸν ἀσύντακτο πολιτικὸ της λόγο· προσκαλοῦσε μὲ τοὺς ἐγκόσμιους σχηματισμούς της· ἔθετε ἐρωτηματικὰ μὲ τὴν ἰδιόμορφη «πνευματικὴ» της παρουσία, πὺλ δουλεύαν καταλυτικὰ γιὰ τὴν πίστι καὶ διαλυτικὰ τῆς ψυχικῆς ἐνότητος τῶν ἀνθρώπων»⁶¹.

Ἐργαλεῖο τῆς Οὐνίας — χθὲς καὶ σήμερα — ἡ νοθεία τῶν πνευματικῶν ἀναζητήσεων⁶², στόχος τῆς ἡ ἀπονεύρωση καὶ ἡ ἀποδυνάμωση τῶν ψυχῶν, ὥστε νὰ φθαρεῖ ἡ συνείδηση καὶ νὰ ὑποδουλωθεῖ ὁλος ὁ ἄνθρωπος στὸ δικό της «ὕψος καὶ ἡθος». Ἐνα «ὕψος καὶ ἡθος» ἐντελῶς ἄγνωστο καὶ καθόλου ξένο πρὸς τὴν Ὁρθόδοξη παράδοση. Καὶ ἀκόμη! «Στόχος τῶν Φράγκων

ἀμετάθετος ἔγινε ἡ διάσπαση τῆς ἐνότητος ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν Ρωμαίων. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποίησαν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Θεολογία της. Μὲ τὸ σύστημα τῆς φεουδαρχίας (στηριζόμενο στὸ ρατσισμό) καὶ κυρίως τὸν παπικὸ θρόνο, ἐπέτυχαν τὴν ὑποταγὴ τῶν κατακτηθέντων στὴ Δύση Ρωμαίων. Μὲ τὴν καταδίκη τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Φραγκφούρτη 794) καὶ τὴ δογματοποίησιν τοῦ «Φιλιόμβε» (τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δὲν ἐκπορεύεται μόνο ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατὰ τὸ Ἰωάν. 15,26, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Υἱό), τὸ 809 στὸ Ἀσχεν, πέτυχαν τὴν καταδίκη τῶν ἀνατολικῶν Ρωμαίων ὡς αἰρετικῶν. Ἐπαυσαν, ἔτσι, νὰ ὀνομάζον τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ρωμανίαν καὶ τοὺς πολίτες της Ρωμαίους, διότι οἱ ὄροι αὐτοὶ σήμαιναν πλὴ τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ τὴ χώρα τους. Τὴν ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ὀνόμασαν Γραικία (GRAECIA) καὶ τοὺς κατοίκους της Γραικοὺς, πὺλ ταυτίσθηκε μὲ τὸ αἰρετικὸς.

Μέσα σὺς ἐξελίξεις αὐτές, καὶ κυρίως μὲ τὴν σχολαστικὴν θεολογίαν συντελέσθηκε ἡ διαφοροποίηση τῆς Χριστιανικῆς Δύσεως, ἡ ἀπώλεια δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πνευματικότητος καὶ τῶν προϋποθέσεων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Θεολογίας (κάθαρση - φωτισμὸς - θέωση). Σ' αὐτὸ ὁδήγησε καὶ ἡ ἀλλοτρίωση τοῦ μοναχικοῦ βίου, τοῦ αὐθεντικοῦ πάντοτε φορέα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Οἱ Μονᾶς μετεβλήθησαν σὲ τάγματα στρατιωτικά, στὸ πλευρὸ τοῦ Πάπα ἡ τοῦ αὐτοκράτορα...

Ἡ ἰδέα τῆς Οὐνίας, ὡς μεθόδου καὶ τρόπου ὑποταγῆς, συναρτᾶται μὲ τὴν ἐπεκτατικὴ βούλησιν τῆς Φραγκευμένης Παλαιᾶς Ρώμης, συνισταμένη στὴν ἐξάπλωση καὶ ἐπιβολὴ τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἐξουσίας»⁶³.

«Τὸ Παπικὸ στοιχεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο συμπορεύονται ἀναντίρρητα οἱ Ἕλληνες Οὐνίτες, οὐδέποτε ὑπῆρξε φιλικὸ πρὸς τὸν Ἑλληνισμό, οὔτε ὑποστήριξε ποτὲ τὰ δίκαια ἑλληνικὰ ἔθνη καὶ συμφέροντα. Πάντοτε συντάχθηκε μὲ τὴν βούλησιν τοῦ κέντρου του, τοῦ Βατικανοῦ ἢ τῆς Ρώμης, συνεργαζόμενο γιὰ τὴν ἀποτυχία τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιδιώξεων. Σὺς ἐνετοκρατούμενες περιοχὲς καὶ στὴν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα οἱ παπικοὶ ἔδειξαν ἀμετακίνητα τὴν ἴδια στάση. Ὅχι μόνο ἀντιτάχθηκαν στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀλλὰ καὶ τὴν πολέμησαν, ὑποστηρίζοντας τὰ συμφέροντα τῶν Τούρκων. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ τὸ 1920-22 κατὰ τὸ μικρασιατικὸ

πόλεμο. Τὸ Βατικανό, φοβούμενο ἀνανέωση καὶ τόνωση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑποκινούσε τοὺς Γάλλους νὰ βοηθήσουν τοὺς Τούρκους. Τὸ Βατικανό δὴλωνε, ὅτι θεωροῦσε «προτιμότερη πᾶνω στὸν τροῦλλο τῆς Ἀγίας Σοφίας τὴν ἡμισέληνο παρὰ τὸν Ἑλληνικὸ σταυρὸ» καὶ τὴν «μουσουλμανικὴ ἀδιαφορία ἀπὸ τὸν Ὁρθόδοξο φανατισμό». Μὲ τὴ σιωπὴ τους δὲ ἐπικροτοῦσαν τὴν ἀνθελληνικὴ αὐτὴ ἐκστρατεία, ὡς «Ἑλληνες» Οὐνίτες»⁶⁴.

Ὁ καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς μὲ εὐστοχία παρατηρεῖ, ὅτι «τὸ φαινόμενο τῆς ἐκρηκτικῆς οὐνιτικῆς ἐπιθετικότητος θὰ μπορούσε βεβαίως νὰ ἐρμηνευθῇ μέσα ἀπὸ τὰ ἀπωθημένα τῶν ἱστορικῶν συγκρούσεων τὰ ὁποῖα ἐπανήλθαν στὸ προσκήνιο μετὰ ἀπὸ μία περίοδο ἐξαιρετικῆς πιεστικῆς πολιτικῆς τῶν κομμουνιστικῶν καθεστώτων ἐναντι τῶν οὐνιτικῶν Ἐκκλησιῶν σὲς χώρες τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ. Αὐτὴ βεβαίως θὰ ἦταν ἀπλούστερη ἐρμηνεία σὲ ἓνα σύνθετο φαινόμενο, ὅπως εἶναι ἡ Οὐνία. Θὰ μπορούσε ὅμως νὰ ὑποστηριχθῇ μὲ ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα ὅτι ἡ ἐκρηκτικὴ αὐτὴ ἐπιθετικότης τῶν Οὐνιτῶν ἐντάσσεται στὰ πλαίσια ἐνὸς εὐρύτερου σχεδιασμοῦ τοῦ παπικοῦ θρόνου γιὰ τὴν πληρέστερη ἀξιοποίηση τῶν οὐνιτικῶν Ἐκκλησιῶν στὴν προοπτικὴ τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς ἐπιρροῆς σὲς χώρες τῆς Ἀ. Εὐρώπης»⁶⁵. Ἡ σύγχρονη ἀντιδραστικὴ πολιτικὴ τῆς Οὐνίας εἶναι ἡ ἴδια σκληρὴ καὶ ἀπάνθρωπη στάση ἀπέναντι στὴν Ὁρθοδοξία μέσα στὸ ἀσυγκράτητο ἱστορικὸ γίνεσθαι.

Μέσα ἀπὸ τὸν ἀδιόρατο ὅμως μηχανισμό τῆς Οὐνίας ὁ ἄνθρωπος φθιρεύεται καὶ ἀλλοτριώνεται. Χάνει τὴν πνευματικὴ του ἀγωνία καὶ γίνεται ἐξάρτημα μιᾶς τυφλῆς μηχανῆς. Ὑπηρετεῖ τὴν σκοπιμότητα· δουλεύει κάτω ἀπὸ ἀφέντη, ὁ ὁποῖος κινεῖται μὲ τὴν δῆθεν «ἐνέργεια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος»⁶⁶. Πόθος καὶ πάθος τοῦ μόνιμο εἶναι ἡ μαρτυρικὴ ὑποταγὴ καὶ ἡ τυφλὴ ὑπακοή του στὸν «Ἅγιο Πατέρα».

(Συνεχίζεται)

48. Παν. Χιώτη, Ἱστορικά..., τ. 6ος, σελ. 169.

49. Νικ. Κατραμῆ, Φιλολογικά Ἀνάλεκτα Ζακύνθου, ἐν Ζακύνθῳ 1880, σελ. 87.

50. Π. Γρηγορίου, Σχέσεις Καθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων, Ἀθήναι 1958, σελ. 146. Πρβλ. Νικ. Ζαχαροπούλου, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 106.

51. Ἀρχιμ. Ἱερωνύμου Κοτσώνη, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 4.

52. Βασ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, Ἀθήναι 1948, σ. 642 καὶ Νικ. Ζαχαροπούλου, ὅπως πρὶν πᾶνω, σ. 169.

53. Ἱερωνύμου Κοτσώνη, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 13 σημ.

54. Ἐρμ. Λούντζη, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 93 καὶ Νικ. Κατραμῆ, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 83.

55. Ἱερωνύμου Κοτσώνη, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 11.

56. Γεωργίου Μαρκοῦ, Περὶ ταῖς ἐν ταῖς Ἰονίαις νήσοις Ἑλληνικαῖς Ἐκκλησίαις, ἐν Ἑθνικὸν ἡμερολόγιον Μ. Βρεττοῦ, 1866, σελ. 322.

57. Ἡλία Τσιτσέλη, Κεφαλληνιακά..., τ. Β', σελ. 57.

58. Σπ. Κ. Παπαγεωργίου, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 62.

59. Σημειώθηκε ἀξιοπρόσεκτα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Βλάσιο Φειδᾶ: «Ἡ "Οὐνία" ἀξιολογήθηκε πάντοτε ὡς μία ἀπαράδεκτη ἐνωτικὴ πολιτικὴ, τὴν ὁποία προώθησε ὁ παπικὸς Θρόνος ἀπὸ τὸν 15ο κυρίως αἰῶνα μὲ στόχο τὴν προσάρτηση στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησίᾳ τῶν ἐμπεριστάτων μελῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν (Νεοτοριανικῆς, Συροϊακωβιτικῆς, Κοπτικῆς, Μαρωνιτικῆς καὶ Ἀρμενικῆς). Ἡ μέθοδος τῆς Οὐνίας στηρίχθηκε στὴ διατήρηση ἀπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς χριστιανούς ὅλων τῶν ἰδιαίτερων στοιχείων τῆς λειτουργικῆς, τῆς διοικητικῆς καὶ τῆς θεολογικῆς τους παραδόσεως, ὑπὸ τὸν ὄρο τῆς ὑπαγωγῆς τους στὴν ἐκκλησιαστικὴ αὐθεντία τοῦ Πάπα Ῥώμης» (Βλασ. Φειδᾶ, Τὸ σύγχρονο πρόβλημα τῆς Οὐνίας, Ἀθήναι 1991, σελ. 3).

Ὁ δὲ π. Γεώργιος Μεταλληνὸς ἐπισημαίνει: «Λέγοντας "Οὐνία", ἐννοοῦμε ἓνα θρησκευτικοπολιτικὸ σχῆμα, ποὺ ἐπινοήθηκε ἀπὸ τὸν Παπισμὸ γιὰ τὸν ἐκδυτικισμό τῆς μὴ λατινικῆς Ἀνατολῆς τὴν πνευματικοπολιτικὴ δηλαδὴ ὑποταγὴ τῆς στὴν ἐξουσία τοῦ Πάπα. Συνδέεται, δηλαδὴ μὲ τὴν ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τοῦ Παπισμοῦ, τῆς συνεπέστατης ἐκφράσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Φεουδαρχισμοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ Κράτος τοῦ Βατικανοῦ συνεχίζεται ὡς τὲς μέρες μας. Βέβαια, πρέπει νὰ γίνεται κάποια διάκριση σὲ διάφορες φάσεις, ποὺ παρουσιάζει ἱστορικὰ ἢ ὑπόθεση τῆς «Οὐνίας». Διότι τοῦ συγκεκριμένου ἱστορικοῦ σχήματος προηγείται ἡ ἰδέα καὶ ἡ μεθόδευση τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἀνατολῆς — καὶ μάλιστα τῶν Ὁρθοδόξων — στὸν Πάπα, μὴ μόνιμη τάση τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν διαφοροποίησιν καὶ ἀπόσχισιν τῆς ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολήν. Ἐκεῖ, ποὺ ὁ ἄμεσος ἐκλατινισμὸς ἀποδεικνύεται δυσεπίτευκτος, ἐφαρμόζει ὁ Παπισμὸς τὴ μέθοδο τῆς Οὐνίας, ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται, ἔτσι, πανούργα ἐπινόηση, διότι ἡ ὑποταγὴ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὸ πρόσχημα τῆς συνέχειας καὶ ἐλευθερίας» (Ἡ Οὐνία, χθὲς καὶ σήμερον, ἐκδ. Ἀρμός, σελ. 15).

60. π. Ἡλία Φρατσέα, Οὐνία: «Ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Δύση», συλλογικὸς τόμος, σελ. 79.

61. Πρβλ. Μητροπολίτου Θήρας Παντελεήμονος Ρίζου, Οὐνία - Σκόπια - Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, Ἀθήναι 1992 καὶ Ἐπισκόπου Βανάτου κ. Ἀθανασίου (Γιέβιτς): Ἡ Οὐνία ἐναντίον τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδοξίας, εἰς συλλογικὸν τόμον «Ἡ Οὐνία χθὲς καὶ σήμερον», σελ. 171 καὶ Ἰ. Μ. Καττήφωτη, Ὁ «Δούρειος Ἴππος» τῆς Οὐνίας, ἐκδ. «Παρουσία», Ἀθήνα.

62. Πρβλ. π. Γεωρ. Μεταλληνὸς, Οὐνία, πρόσωπο καὶ προσωπεῖο, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, 1992.

63. π. Γεωργίου Μεταλληνὸς, Οὐνία, σὲ συλλογικὸν τόμον, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 17.

64. π. Γεωργίου Μεταλληνὸς, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 33.

65. Βλ. Φειδᾶ, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 10.

66. π. Ἡλία Φρατσέα, ὅπως πρὶν πᾶνω, σελ. 77 κ. ἐξ. Πρβλ. Ἰωάννου Ν. Καρμίρη, Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰς ἐτεροδόξους Ἐκκλησίας καὶ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν Ἀθήναις 1949.

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΗΣ ΚΡΟΝΣΤΑΝΔΗΣ

Τοῦ πρεσβ. κ. Δημητρίου Βασιλειάδη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀξία τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος ἐγκείται στὰ ὑψηλά καθήκοντα, γιατί ὁ ποιμένας ἔχει νὰ ποιμήνη τὴν ποίμνη τῶν λογικῶν προβάτων τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Ὁ ποιμὴν ὀφείλει, ὄχι μόνο νὰ διαφυλάξη τὴν ποίμνη τοῦ ἀλώβητον, περιφρουρώντας τὴν ἀπὸ παντοῦ καὶ ἀγρυπνώντας, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ τὴν ὁδηγεῖ σὲ βοσκὲς ποὺ θὰ τῆς δύνουν ζωὴ νὰ θεραπεύει τὶς ἀσθενείες τῆς, νὰ διώχνει τοὺς λύκους οἱ ὁποῖοι ὀρмоῦν καὶ νὰ τὴν σώζῃ¹.

Ὁ ποιμὴν ὀφείλει νὰ πολιτεύεται ὡς ἄγγελος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ μέσω τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος ὄχι μόνο τὴν ποίμνη τοῦ νὰ διδάσκη, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται ἐκτὸς τῆς ποίμνης τοῦ γιατί γι' αὐτὸ ἐτάχθη ποιμένας καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου διάδοχος τῶν Ἀποστόλων ἐγινε· ὁ ποιμὴν ὀφείλει νὰ κυβερνᾷ καλὰ τὴν ποίμνη τῶν λογικῶν προβάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ διευθύνῃ καλὰ τὴν ἐκκλησίαν μὲ σύνεσι γιὰ νὰ καταφέρει τὸ ἐπιζητούμενο, δηλαδὴ τὴν σωτηρίαν τῶν τέκνων τοῦ.

Τέτοιος ποιμὴν μὲ συναίσθησι τῶν ποιμαντικῶν εὐθυνῶν καὶ τοῦ ποιμαντορικοῦ ἀξιώματος μὲ ὅλες τὶς συνέπειες ἦταν καὶ ὁ Ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης καὶ ἔτσι ἀνάλωσε ὅλο τὸν ἅγιο βίο του, ἐν μέσω τῶν ποιμαντικῶν, λειτουργικῶν καὶ κοινωνικῶν καθηκόντων πρὸς τὴν ποίμνη τοῦ, καὶ τὶς μονὲς τὶς ὁποῖες εἶχε ἀναλάβει ποιμαντικὰ σὲ ὁλόκληρη τὴν Ρωσία (ἐξ οὗ καὶ χαρακτηρίστηκε Ποιμὴν πασῶν τῶν Ρωσιῶν) μὲ τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ ταξίδια του².

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἔχοντας ἀνατραφεῖ μὲ τὸ νέκταρ τῆς πατερικῆς διδασκαλίας παρουσιάζεται σὲ σκέψεις, στὰ βιώματα, σὲ προσευχές, σὲ πνευματικοὺς ἀγῶνες τόσο οἰκείους σὲ μᾶς ποὺ ξεχνᾶμε τελείως τὴν καταγωγὴν τοῦ καὶ ἀναγνωρίζουμε σὲ πνευματικὸ του πορτραῖτο τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς Ἑλλήνου ἀγίου.

Ἐδωσε ἓνα νέο σχῆμα σὲ τὴν πνευματικὴν ζωὴ τῆς ἐποχῆς τοῦ φωτίζοντας τὴν σημασίαν τῆς καρδιακῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βιωματικῆς ἐμπειρίας τῶν θεολογικῶν ἀληθειῶν. Ζώντας μὲ τὴν οὐζυγὸν τοῦ τὸν παρθενικὸν βίο, ἀφιερώθηκε ὁλό-

ψυχα σ' ἓνα πολὺπλευρο καὶ σχεδὸν ἀπίστευτο στὴν ἑκτασί τοῦ ποιμαντικῶν ἔργο, πρότυπο γιὰ πολλοὺς κληρικοὺς, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἦταν «ἐργάτης τῆς νοερᾶς προσευχῆς».

Ὑπῆρξε ὁ ἀνακαινιστὴς τῆς ὁμαδικῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως, ἀπὸ τότε ποὺ τὸ δωδεκάωρο, τὸ ὁποῖο διέθετε καθημερινά, ἦταν τελείως ἀνεπαρκὲς γιὰ τὶς χιλιάδες τῶν ἐξομολογούμενων. Οἱ συγκλονιστικὲς Θ. Λειτουργίαι τοῦ, ἡ ἐξοχή παιδαγωγικῆς τοῦ, τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο, τὰ φλογερὰ τοῦ κηρύγματα καὶ συγγράμματα, καθὼς καὶ τὸ πλῆθος τῶν θαυμάτων τῆς προσευχῆς τοῦ τὸν ἔκαναν γνωστὸν σὰν ἅγιο ὄχι μόνο στὴν ἀχανὴ Ρωσία ἀλλὰ καὶ στὸ ἐξωτερικόν.

Στὴν ἐποχὴ ποὺ ἔζησε ὁ Ἰωάννης, ἡ ρωσικὴ κοινωνία παρουσίαζε πολλὰς ὁμοιότητες μὲ τὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ κοινωνία. Ὅπως στὴν Ἑλλάδα τώρα, ἔτσι καὶ στὴν Ρωσία τότε ξενοκίνητα φερόφωνα ἀθεϊστικῶν, ἀναρχικῶν καὶ μηδενιστικῶν ἰδεῶν ὑπονόμευαν τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν τοῦ λαοῦ. Συγκεκριμένα, μιὰ ομάδα Ρώσων διανοουμένων ἐκδηλώνοντας τὴν ἀντίθεσίν τῆς πρὸς τὸ τσαρικό καθεστῶς καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι δυτικῶν ἰδεῶν, ἄρχισε νὰ διασπείρῃ στὸν ρωσικὸ λαὸ τὴν ἀθεΐαν καὶ τὴν ἀναρχίαν. Πονώντας γιὰ τὴν πλημμύραν τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὶς ἄλλες συνέπειες τοῦ πνευματικοῦ χάους ποὺ δημιουργήθηκε, ὁ Ἰωάννης ἀναγκάστηκε νὰ ἀγωνισθῇ σκληρά. Ἐστηλίτευσε μὲ πύρινα κηρύγματα ὅσους ὑπονόμευαν τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν, ἐκδηλώνοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ψυχικὸν δυναμισμό καὶ προβάλλοντας τύπο ποιμένος, ποὺ θυσιάζεται γιὰ τὸ ποίμνιο.

* * *

Ὁ Ἰβάν Σερέγιεφ, ὁ μετέπειτα πασίγνωστος πρωθιερεὺς Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης, γεννήθηκε σὲ 18 Ὀκτωβρίου 1829 σὲ χωριὸ Σούρα τοῦ νομοῦ Ἀρχαγγέλσκ τῆς βορείου Ρωσίας, ἀπὸ γονεῖς φτωχοὺς καὶ ὀλιγογράμματος, τὸν Ἠλία Μιχαήλοβιτς καὶ τὴ Θεοδώρα Βασιλίεβνα. Καὶ οἱ δύο ἦταν εὐσεβεστάτοι, ὁ πατέρας μάλιστα ψάλτης τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ. Ἐτσι, τόσο μὲ τὴν ἐπιμελημένη ἀνατροφή ὅσο καὶ μὲ τὸ ζωντανὸ παράδειγμά τους, φύτεψαν ἀπὸ νωρὴς στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ τους τὸν σπόρο τῆς βαθειᾶς πίστεώς τους στὸν Θεὸ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν³.

Ὅμως ὁ μικρὸς Ἰβάν ἀντιμετώπισε στὰ παιδικά του χρόνια¹ καὶ ἓνα σοβαρὸ πρόβλημα, ποὺ βύθισε σὲ βαθειὰ λύπη τόσο τὸν ἴδιο ὅσο καὶ τοὺς γονεῖς του: Δὲν ἔπαιρνε εὐκόλα τὰ γράμματα καὶ συναντοῦσε στὸ σχολεῖο ἀνυπέρβλητες δυσκολίες. Ἀδιάκοπα καὶ μὲ καυτὰ δάκρυα προσευχόταν τὸ παιδί στὸν Κύριο, νὰ τὸν λυπηθῇ καὶ νὰ τοῦ φωτίσῃ τὸν νοῦ. Καὶ κάποιο βράδυ ἔγινε τὸ ἀπίστευτο θαῦμα. Ἄς ἀφήσουμε τὸν ἴδιο νὰ μᾶς τὸ διηγηθῇ:

«Εἶχα πέσει στὰ γόνατα καὶ προσευχόμουν μὲ πολλὴ θέρη. Δὲν γνωρίζω πόση ὥρα ἔμεινα σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι! Ἐνῶ προσευχόμουν κατάλαβα σὲ μιὰ στιγμή νὰ πέφτῃ ἀπὸ τὰ μάτια μου ἓνα παραπέτασμα. Ξεθόλωσε ὁ νοῦς μου καὶ ἄρχισα νὰ κατανοῶ τὸ μάθημα τοῦ δασκάλου. Θυμήθηκα τὰ λόγια του καὶ τὴ σημασίαν τους. Ἐφυγε ἓνα βάρος ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου καὶ ἡ χαρὰ μὲ πλημμύρισε. Ποτὲ δὲν κοιμήθηκα τόσο ἡσυχᾶ, ὅσο ἐκείνῃ τῇ νύχτῃ. Μόλις ἔφεξε, πετάχτηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ἔπιασα τὸ βιβλίον καὶ —τί εὐτυχία— διάβασα πολὺ ἄνετα καὶ τὰ κατάλαβα ὅλα. Στὸ σχολεῖο, μέσα στὴν τάξη ἢ συμπεριφορὰ μου πλέον ἄλλαξε. Τώρα ὅλα τὰ μαθήματα τὰ ἀφομοίωνα εὐκόλα καὶ τὰ συγκρατοῦσα στὴ μνήμη. Σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα βελτιώθηκα τόσο, ποὺ ἔπαυσα πιά νὰ εἶμαι ὁ τελευταῖος μαθητῆς. Μιὰ ἀκατάπαυστη πρόοδος μ' ἔκανε νὰ τελειώσω τὴν χρονιά μεταξὺ τῶν πρώτων. Μὲ προβίβασαν στὸ Σεμινάριο τὸ ὁποῖο τελείωσα ἀριστοῦχος τὸ 1851, καὶ μ' ἔστειλαν στὴ Θεολογικὴ Ἀκαδημία τῆς Πετρούπολεως μὲ κρατικὴ ὑποτροφία»².

Ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὸ αὐτὸ περιστατικὸ τῶν παιδικῶν χρόνων τοῦ Ἰωάννου φαίνεται ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς του, ποὺ εἶχε ἀποφασιστικὴ σημασία γιὰ ὁλόκληρὴ τὴ ζωὴ του, καθὼς καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ποιμνίου ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ἡ Θεία Χάρις.

Ἐνῶ σπούδαζε στὴν Πετρούπολι, ὁ πατέρας του ἐκοιμήθη. Ἡ χήρα μητέρα του δὲν εἶχε πόρους ζωῆς. Ἐτοί ὁ Ἰωάννης ἀναγκάσθηκε νὰ ἐργασθῇ σὰν γραφεὺς στὴ Γραμματεία τῆς Ἀκαδημίας καὶ νὰ στέλνῃ στὸ σπίτι του τὸ πενιχρὸ μηνιαῖο μισθὸ του, τῶν 9 ρουβλίων.

Τελείωσε τίς θεολογικὰς σπουδὰς του τὸ 1855. Ὁ Θεὸς μὲ ἀποκαλυπτικὸ ὄνειρο ὁδηγεῖ τὰ βήματά του στὴν πόλιν τῆς Κρονστάνδης, στὸ νησί Κοτλίνο τοῦ Φιννικοῦ κόλπου. Ἐκεῖ ἦταν ὁ ναύσταθμος τοῦ ρωσικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ ἀλλὰ καί, τὸ πιὸ ἀξιοσημείωτο, τόπο ἐξορίας κακοποιῶν στοιχειῶν καὶ κάθε κατηγορίας παραστρατημένων μικροαστῶν. Ζοῦσαν ἐκεῖ στριμωγμένοι μέσα σὲ ἐλεεινὰς τρώγλες ἢ καὶ σὲ ὀρύγματα, κάτω ἀπὸ

ἄθλιες ὑλικὲς καὶ πνευματικὲς συνθήκες. Φτώχεια, σκοτάδι, λάσπη, ἁμαρτία... Σ' αὐτὸν τὸν χώρον κάλεσε ὁ Θεὸς τὸν Ἰωάννη νὰ ἐργασθῇ, ὡς ἐφημέριος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Πρὶν χειροτονηθεῖ, νυμφεύθηκε τὴν Ἐλισάβετ Κωνσταντίνοβα, κόρη τοῦ γέροντος ἐφημερίου τοῦ ναοῦ Κωνσταντίνου Νεσβίτσκου. Οἱ δύο σύζυγοι συμφώνησαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν παρθενικὸ βίον μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους.

Στὶς 11 Νοεμβρίου τοῦ 1855 ἔγινε ἡ χειροτονία τοῦ Ἰωάννου σὲ διάκονο καὶ τὴν ἐπόμενη σὲ πρεσβύτερο, στὸν ναὸ τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου τῆς Πετρούπολεως. Κατόπιν τοποθετήθηκε ἐπίσημα ὡς ἐφημέριος στὸν Ἅγιον Ἀνδρέα τῆς Κρονστάνδης. Ἀπὸ τότε μέχρι τὸ θάνατό του ἀφιερώθηκε ψυχῇ τε καὶ σώματι στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, πραγματοποιώντας ἓνα τεράστιο ἔργο λατρευτικόν, ποιμαντικόν, κοινωνικόν καὶ φιλανθρωπικόν, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα καὶ στεφανωμένο μὲ πλήθος θαυμάτων.

Λειτουργοῦσε καθημερινά, ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐμπαινε στὶς τρώγλες καὶ στοὺς τόπους ἐργασίας τῶν ἐνοριτῶν του καὶ παρηγοροῦσε, νοθετοῦσε, καθοδηγοῦσε, μετέστρεφε τίς ψυχὰς, ἐλεοῦσε... Ἄν δὲν εἶχε χρήματα, ἔδινε τὰ ρούχα καὶ τὰ ὑποδήματά του, ἐπιστρέφοντας συχνὰ στὸ σπίτι τοῦ ξυπόλυτος. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης μιλοῦσε κατ' εὐθείαν στὶς ταλαιπωρημένες καρδιὰς τῶν ἀπόκληρων τῆς Κρονστάνδης. Τοὺς μετέδιδε πίστι καὶ ἐλπίδα καὶ τοὺς ἔδειχνε τὸν δρόμον τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸ θαυμαστότερον, μὲ τὴν φλογερὴ προσευχή του, ἐπιτελοῦσε πλήθος θαυματουργικῶν ἰάσεων ποὺ ἀπλώσαν τὴν φήμην του σ' ὁλόκληρην τὴν Ρωσίαν καὶ ἔξω ἀπ' αὐτήν. Ὁ ἴδιος ὅμως θεωροῦσε πάντοτε σὰν μέγιστον καὶ ἀνεπανάληπτον θαῦμα τὸ λυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Κυρίου, τὴ σωτηρίαν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῶν ψυχῶν.

Γιὰ τριάντα δύο χρόνια³ (1858-1889) ἐργάσθηκε καὶ ὡς ἐκπαιδευτικὸς, στὴν περιφερειακὴ σχολὴ καὶ στὸ γυμνάσιον τῆς Κρονστάνδης, θεωρώντας πάντοτε τὴν λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας ὡς τὸ καλύτερον παιδαγωγικὸν μέσον.

(Συνεχίζεται)

1. Ὁρα τὴν Ποιμαντικὴν τοῦ Ἁγ. Νεκταρίου, σελ. 131.
2. Ὁρα «Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης», ἐκδόσεως Ἱ. Μ. Παρακλήτου, σελ. 6.
3. Ὁρα «Ὁ οὐρανὸς στὴ γῆ» τοῦ π. Ἰωάννου τῆς Κρονστάνδης, ἐκδόσεις Ἱ. Μονῆς Παρακλήτου, σελ. 16.
4. Αὐτόθι σελ. 17.
5. Ὁρα «Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης», σελ. 20.
6. Ὁρα «Ἰωάννης τῆς Κρονστάνδης», σελ. 55.

Η ΙΕ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τοῦ κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου, Μ.Α. Παν/μίου Ἀθηνῶν

Γ'. Ὁ φαινόμενος οὗτος κόσμος, ὁ ὁποῖος περιβάλλει ἡμᾶς, θὰ παρέλθῃ κατὰ τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων, ἀλλὰ θὰ ἐμφανισθῇ ὁ τελειότερος τοιοῦτος, τὸν ὁποῖον προσδοκῶμεν. Οὐδεὶς ὁμως γνωρίζει καὶ οὐδεὶς πρέπει νὰ ὑπολογίῃ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ σημειωθῇ ἡ καιρία αὐτὴ κοσμογονικὴ ἀλλαγὴ. Περὶ αὐτοῦ ἔχομεν τὴν ρητὴν καὶ κατηγορηματικὴν δὴλωσιν καὶ προσταγὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: «οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ»²¹. Καὶ δὲν πρέπει νὰ τολμήσωμεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι γνωρίζομεν πότε θὰ συντελεσθοῦν τὰ γεγονότα ταῦτα²², ἀλλὰ οὔτε πάλιν νὰ κοιμώμεθα ἀμέριμνοι, ὥς νὰ ἀδιαφορῶμεν δι' αὐτά. Ἡ προτροπὴ τοῦ Κυρίου εἶναι σαφειστάτη: «διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται»²³.

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ πάντες οἱ πιστοὶ χριστιανοὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν τὰ σημεῖα τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καθ' ὅσον προσδοκοῦν τὴν Δευτέραν Ἐλευσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ καθ' ὅσον δὲν πρέπει νὰ παρασυρθοῦν ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, διὰ τοῦτο οἱ Ἀποστόλοι ὑποκινηθέντες κατ' οἰκονομίαν ὑπὸ θείας προαιρέσεως, ἀφοῦ προσήλθον εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἠρώτησαν Αὐτόν: «εἰπὲ ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;»²⁴. Ἐχει δὲ μεγάλην σημασίαν νὰ γνωρίζουν οἱ πιστοὶ τὸ σημεῖον τῆς συντελείας τῶν αἰώνων, καθ' ὅσον, ὥς γράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος «αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός»²⁵. Συνεπῶς ἡ αἵτησις τῶν Ἀποστόλων πρὸς τὸν Κύριον, ὅπως δώσῃ εἰς αὐτοὺς σημεῖον τῆς Δευτέρας Παρουσίας Αὐτοῦ, ἔχει τὴν ἐννοίαν τῆς διαφυλάξεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς πλάνης, ὥστε νὰ μὴν προσκυνήσουν καὶ δεχθοῦν ὡς Μεσσίαν ἄλλον ψευδῇ ἀντὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὅποιος εἶναι ὁ ἀληθὴς Μεσσίας.

Ὁ Κύριος ἀπήντησεν εἰς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ: «βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ»²⁶. Οἱ κατηχούμενοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀκούουν αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου μέσῳ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, ὥς νὰ ἔβλεπον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ νὰ ἤκουον Αὐτὸν συμβουλευόντα τὰ αὐτά. Ἡ ἔκφρασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς Του «βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ»²⁷ ἀναφέρεται εἰς πάσας τὰς μελλούσας γενεάς, διότι δὲν εἶναι παρελθοντολογία, ἀλλὰ προφητικὸς λόγος ὃχι μεταγενεστέρων χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνάξιοι νὰ προφητεύουν πε-

ρὶ τῶν ἐσχάτων, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἀπὸ τὸ στόμα Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ ἀναφέρεται εἰς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ προηγηθοῦν τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Ἡ προσοχὴ εἰς ὅσας προφητικὰς ἔκφράσεις ἐπληθήθυσαν καὶ εἰς ὅσας ἀπολείπεται νὰ ἐπαληθεύσουν, θὰ καταστήσῃ τοὺς κατηχούμενους περισσότερον ἀσφαλεῖς εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν.

Ἡ ρῆσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστὸς καὶ πολλοὺς πλανήσουσι»²⁸, ἡ ὁποία ἐλέχθη προφητικῶς, εἶχεν ἤδη πραγματοποιηθῇ ἐν μέρει ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀγίου Κυρίλλου. Ὁ Σίμων ὁ Μάγος, ὁ Μένανδρος καὶ ἄλλοι αἰρεσιάρχαι ἰσχυρίσθησαν ὅτι εἶναι Μεσσίαι. Ὁ ἅγιος πατὴρ τονίζει ὅτι καὶ ἄλλοι αἰρεσιάρχαι θὰ ἐμφανισθοῦν ὡς Ψευδομεσσίαι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν του, ἀλλὰ καὶ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀναφέρει καὶ ἄλλο σημεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ προηγηθῇ τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «μελλήσεται δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων»²⁹. Ὁ ἅγιος πατὴρ ἀναφέρεται εἰς τὸν πόλεμον μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Περσῶν καὶ εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν»³⁰, ὥς καὶ εἰς τὸ ὅτι «καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους»³¹. Ὁ ἅγιος Κύριλλος βεβαιώνει ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν του, ὥς εἶχε προφητεύσει ὁ Ἰησοῦς, ὥς ἐπίσης καὶ «φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ»³². Ὁ Ἰησοῦς εἶχε προεῖπει πάντα τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ εὐρίσκωνται οἱ χριστιανοὶ εἰς συνεχῇ ἐπαγρύπνησιν ἀναμένοντες τὴν Δευτέραν Ἐλευσιν Αὐτοῦ («γρηγορεῖτε οὖν ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται»)»³³.

21. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 187, 30-31, Πράξ. 1,7.

22. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 187, 31-32.

23. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 187, 32-33, Ματθ. 24,44.

24. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 187, 38-39, Ματθ. 24,3.

25. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 1-2, Β' Κορ. 11,14.

26. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 3-4, Ματθ. 24,4.

27. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 6, Ματθ. 24,4.

28. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 12-13, Ματθ. 24, 4-5.

29. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 17-18, Ματθ. 24,6.

30. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 19-20, Ματθ. 24,7.

31. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 20-21, Ματθ. 24,7.

32. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 21, Λουκ. 21,11.

33. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 188, 22-23, Ματθ. 24,42.

Ἡ Δόξα τοῦ Βυζαντίου

Στοὺς νέους ἐκθεσιακοὺς χώρους τοῦ Μουσείου Μπενάκη φιλοξενεῖται αὐτὲς τὶς ἡμέρες ἡ ἔκθεση: Ἡ Δόξα τοῦ Βυζαντίου στὸ Ὅρος Σινᾶ.

Ἡ ἔκθεση περιλαμβάνει 9 μεγάλης ἀξίας φορητὲς εἰκόνες τοῦ 10ου-13ου αἰῶνος, καθὼς καὶ ἓνα σπάνιο εἰκονογραφημένο χειρόγραφο τοῦ 12ου αἰῶνος.

Σὲ συνομιλία πού εἶχαμε μὲ τὸν Σεβασμιώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Σινᾶ κ. Δαμιανό, μᾶς ἐτόνισε —μεταξὺ ἄλλων— ὅτι οἱ εἰκόνες ἀποτελοῦν λατρευτικὸ κυρίως εἶδος καὶ ὄχι μουσειακὸ καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὁ χώρος πού φιλοξενεῖται ἡ ἔκθεση διαμορφώθηκε κατάλληλα γιὰ νὰ θυμίζει ναό. Ἐπίσης ἐτόνισε τὴν ἀγάπη καὶ τὴν μέριμνα τῶν πατέρων τῆς Μονῆς γιὰ τὴν συντήρηση τῶν εἰκόνων.

Ἡ ἔκθεση περιλαμβάνει: Εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικολάου πού χρονολογεῖται περὶ τὰ τέλη τοῦ 10οῦ ἀρχῆς τοῦ 11ου αἰῶνος μὲ τέμπερα καὶ φύλλο χρυσοῦ σὲ ξύλο, εἰκόνα μὲ τὴν Παναγία ἔνθρονη πού τὴν περιβάλλουν προφῆτες καὶ ἅγιοι μὲ τέμπερα σὲ ξύλο, γύρω στὰ 1080-1130, εἰκόνα μὲ τὴ Σταύρωση γύρω τὰ 1100 μὲ τέμπερα σὲ ξύλο, εἰκόνα πού ἀναπαριστᾷ ἓνα θαῦμα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ πού ἐγίνε στὶς Χῶνες τῆς Φρυγίας μὲ τέμπερα καὶ φύλλο χρυσοῦ σὲ ξύλο πού χρονολογεῖται στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 12ου αἰῶνος, εἰκόνα μὲ τὸν Εὐαγγελισμὸ μὲ τέμπερα σὲ ξύλο στὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος, εἰκόνα μὲ τὴν οὐρανοδόμο κλίμακα τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος μὲ τέμπερα σὲ ξύλο, ἐπιστύλιο τέμπλου μὲ παραστάσεις τῆς Δεήσεως καὶ τοῦ Δωδεκαόρτου γύρω στὰ 1200 τέμπερα σὲ ξύλο, εἰκόνα μὲ τὸν Ἅγιο Παντελεήμονα καὶ σκηνὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ του ἀρχῆς τοῦ 13ου αἰῶνος, τέμπερα καὶ φύλλο χρυσοῦ σὲ ξύλο, εἰκόνα μὲ τὸν Μωυσὴ μπροστὰ στὴ φλεγόμενη βάτο ἀρχῆς τοῦ 13ου αἰῶνος τέμπερα καὶ φύλλο χρυσοῦ σὲ ξύλο, καὶ εἰκονογραφημένο χειρόγραφο πού περιέχει ὁμιλίες πού ἔγραψε τὸν 4ο αἰῶνα ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ (χρονολογεῖται γύρω στὰ 1150) τέμπερα καὶ φύλλο χρυσοῦ σὲ περγαμηνή.

Ἄν εἶναι ἔτσι!..

Τὸ ἐλαιόλαδο, τὸ σκόρδο καὶ ἡ φασολάδα προστατεύουν τοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τὸν καρκίνο, σύμφωνα μὲ ἔρευνα Αὐστραλῶν ἐπιστημόνων οἱ ὁποῖοι διαπίστωσαν πὼς ὅταν οἱ ὁμογενεῖς μας υἱοθέτησαν τὴν αὐστραλιανὴ διατροφή, τὰ ποσοστὰ θανάτου τους ἀπὸ καρκίνο καὶ καρδιοπάθειες αὐξήθηκαν σημαντικά. Ἡ ἔρευνα πού πραγματοποιήθηκε στὸ Ἀντικαρκινικὸ Ἰνστιτούτο Βικτωρίας καὶ στὴν ὁποία συμμετείχαν 5.000 ὁμογενεῖς ἀλλὰ καὶ μετανάστες ἀπὸ τὴν Ἰταλία, τὴν Ἀγγλία, τὴ Σκωτία καὶ τὴν Ἰρλανδία ἀποδεικνύει ὅτι οἱ μετανάστες ἀπὸ τὶς μεσογειακὲς χώρες ἔχουν μέσο ὄρο ζωῆς κατὰ 3 ἢ 4 χρόνια μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὸ τῶν ὑπολοίπων Αὐστραλῶν. Ἐπιπλέον οἱ ἐρευνητὲς ὑποστηρίζουν πὼς οἱ Ἕλληνες πού ζοῦν στὴν Ἑλλάδα, ἔχουν ἀκόμη μικρότερα ποσοστὰ θνησιμότητας ἀπὸ αὐτοὺς πού ζοῦν στὴν Αὐστραλία, γιὰ τὴ διατηροῦν περισσότερο τὸν παραδοσιακὸ τρόπο διατροφῆς.

—Μακάρι!

Ἐτη πολλά!

Μὲ δύο σημαντικὲς ἐκθέσεις συμμετέχει ἡ χώρα μας στὸν ἐορτασμὸ τῶν 850 ἐτῶν τῆς ἱστορικῆς πρωτεύουσας τῆς Ρωσίας.

Στὸ χρονικὸ τοῦ Νέστορος τὸ 1147 ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία μικρὸς οἰκισμὸς μὲ τὸ ὄνομα Μόσχα. Ὁ οἰκισμὸς αὐτὸς μὲ τὴν πάροδο τῶν ἐτῶν μεταμορφώθηκε σὲ πρωτεύουσα πού γιορτάζει φέτος τὰ 850 χρόνια τῆς.

Ἡ πρεσβεία μας στὴ Μόσχα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων προετοίμασε καὶ τὶς δύο ἐκθέσεις. Ἡ πρώτη εἶναι «Ἡ Μόσχα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς» πού ἐγκαινιάσθηκε στὸ Ναὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ στὸ Κρεμλίνο καὶ ἡ δεύτερη «Τὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα καὶ ἀρχεὶακὰ ἔγγραφα στὴ Μόσχα 15ος-17ος αἰῶνες» πού στεγάζεται στὸ Κρατικὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο.

Ἔτσι οἱ Μοσχοβίτες ἀλλὰ καὶ οἱ τουρίστες πού ἐπισκέπτονται τὴν πόλη, θὰ ἔχουν τὴν ἐυκαιρία νὰ γνωρίσουν τὴν ἐπίδραση τοῦ ἑλληνισμοῦ στὴ Ρωσία, καθὼς καὶ τοὺς πολιτιστικούς δεσμούς μας μὲ τὴ χώρα αὐτή.

Μ. Μελ.